VIỆT CHƯƠNG

Kỹ thuật trồng MAI

Nhà xuất bản Thành phố Hồ Chí Minh

KỸ THUẬT TRỒNG MAI

mv 860

VIỆT CHƯƠNG

Kỹ thuật
TRỒNG MAI

NHÀ XUẤT BẢN TP. HỒ CHÍ MINH

Tựa

Mai vàng vốn được xem là giống cây dễ trồng lại có tính kháng bệnh cao. Mặt khác, Mai không phải là giống cây lương thực, cũng không thuộc loại hoa được dùng chưng cúng trong các ngày giỗ chạp, trong các dịp cúng lễ trong năm như hoa Vạn thọ, Cúc, Huệ ... mà chỉ được dùng trong dịp Tết, nên ít người chú trọng đến việc trồng nó. Đó là quan niệm đơn giản nhưng cũng mang tính thực tế của người xưa.

Trước đây, ông bà mình muốn tạo Mai con để trồng chỉ biết cách gieo hột, sau đó chọn một rẻo đất "đầu thừa đuôi thẹo" nào đó trong vườn nhà để trồng một vài cây hoặc mươi lăm cây, chờ ngày Tết có hoa để cúng, để chưng, phần dư ra đem bán được... đồng nào hay đồng ấy.

Trồng Mai theo cách đó, đâu mấy ai chịu bỏ công ra chăm sóc, lại còn ngại tốn phân. Việc trồng trọt chỉ phó thác cho Trời, năm nào mưa thuận gió hòa thì Mai tươi tốt, năm nào thời tiết đổi thay khiến

Mai mất mùa hoa đành chịu ! Chỉ đến độ rằm tháng Chạp, đó là lúc nông nhàn, mọi người mới ra vườn trẩy lá cho Mai, và mấy ngày còn lại của năm cũ đó, hàng ngày họ mới tới lui chăm sóc ! ...

Của đáng tội, khoảng 50 năm về trước, miền Nam đất còn rộng, người còn thưa, ngay trong thành phố Sài Gòn, cũng có nhiều nhà trồng Mai làm cảnh, đừng nói chi ở vùng ngoại ô và ở thôn quê.... Vì vậy cây Mai chưa quý.

Ngày nay thì khác, đất đã hẹp người lại đông, đất trồng Mai ưu tiên dành cho cây lương thực. Mặt khác, cái thú chơi Mai ngày Tết nói riêng và Mai kiểng nói chung lại được nhiều người đam mê hơn trước, vì đó mà cây Mai đã có giá cao.

Dân mộ điệu ngày nay lại thích chơi những cây Mai tốt, Mai lạ, dù đắt giá mấy cũng bằng lòng. Vì vậy nhà nông không ai còn xem thường cây Mai và nghề trồng Mai nữa.

Tiếc là tài liệu trồng Mai xưa nay quá hiếm, giai đoạn đầu người sống với nghề chỉ còn biết cách trồng theo kinh nghiệm bản thân. Trong khi đó phía người mua lại đòi hỏi những cây mai lạ như kiểng cổ, Mai ghép, Mai Bonsai với hoa nhiều màu, nhiều cánh ... Mà muốn có những cây Mai lạ và đẹp đúng với thị hiếu khách hàng, nhà vườn phải biết cách chiết, cách ghép, cách lai tạo màu hoa... Với những cây Mai chiết, Mai ghép vốn là cây khó trồng, đòi hỏi đến kỹ thuật chăm sóc hợp lý, điều đó có nghĩa đòi hỏi người trồng Mai phải có tay nghề cao, kinh nghiệm nhiều mới đảm đương nổi công việc.

Trong tập sách nhỏ này, chúng tôi xin đề cập

(Nguyên Tú)

THÚ CHƠI MAI
của
NGƯỜI XƯA

* * * * * *

Mai nở hoa có mùa. Đó là ... mùa Tết. Hoa Mai tượng trưng cho sự may mắn, sự thịnh vượng và hạnh phúc suốt năm cho cả gia đình. Vì vậy, nếu trong nhà có một vài cây Mai nở đúng vào dịp Tết Nguyên đán, nhất là từ giây phút thiêng liêng đón giao thừa trở đi và nếu đó là một cây Mai quý thì thật không có gì sung sướng và hạnh phúc cho bằng...

Nhưng nếu trồng Mai chỉ để trông cậy mỗi một việc được thưởng thức hoa trong ba ngày Tết thì quả là chuyện không hấp dẫn được ai. Chẳng lẽ cả năm dài miệt mài chăm lo tưới bón, tỉa lá bắt sâu, để rồi chỉ chờ được ngắm hoa trong ba ngày Tết ngắn ngủi thì còn gì nản bằng !

Những ai trồng Mai và chơi Mai với ý muốn giản dị như thế thì xin lỗi, đó là người chưa biết cách chơi Mai.

Vấn đề này không phải nói cường điệu, ta cần phải "Ôn cố tri tân", nên tìm hiểu người xưa chơi Mai như thế nào, quý cây mai ra sao ... để theo đó mà tìm ra được một phong thái riêng cho cách chơi của mình, như vậy mới tăng thêm phần thú vị.

Do cây Mai có thân gỗ, sống lâu năm, nên ông cha ta trồng Mai làm cây kiểng. Đời ông Sơ, ông Cố trồng, nếu chăm sóc tốt, uốn tỉa khéo vẫn có thể dành lại cho cháu chắt năm sáu đời sau chơi tiếp. Những cây "lão Mai" đó chắc chắn là vô giá đối với người đời, có đem vàng ròng ra đổi nào ai đã chịu bán!

Đừng nói chi cây lão Mai hơn trăm tuổi thọ, mà chỉ những cây mới trồng được năm sáu chục năm thôi, với thế "Long thăng", "Hổ phục" ... đã có cái giá ... khó với tới rồi; càng nhìn càng không chán mắt!

Đấy! cây Mai vốn là giống cây tầm thường (gốc gác tại rừng), nếu là cây tơ vào vườn xin một đôi cây không ai tiếc, thế nhưng khi đã là cây kiểng, nhất là kiểng cổ thì cái giá nó lại vô ngần.

Khi đã là cây kiểng, hàng ngày người trồng Mai không còn lưu giữ cái ý nghĩ tệ bạc rẻ rúng với Mai, mà lúc nào cũng chăm lo tưới bón, tỉa lá bắt sâu tạo cho Mai có dáng, có hình, có thần, có sắc, hễ nhìn là ... bắt mắt, là đủ mê say.

Giá trị một cây Mai kiểng đâu thua gì cây Kim Quýt (Trifasia Trifoliata), hoặc Tùng La Hán hay Vạn Niên Tùng (Podocarpus Macrophyllus), cho nên nó vẫn xứng danh làm cây "kiểng chủ" trong một vườn kiểng gồm nhiều cây quý như Sơn Liễu (Phyllanthus Fasciculatus), Cần Thăng (Limonia Acidissima), Mai Chiếu Thủy (Wrightia Religiosa), Sung (Ficus Racemosa), Lâm Vồ (Ficus Rumphii)...

Cũng xin được nói thêm, ông cha ta ngày xưa chơi Mai kiểng theo từng "bộ", thường thì một cặp có hai cây đặt đối xứng với nhau. Có thể bộ ba cây, bộ bốn cây, năm cây. Nếu chỉ một cây thì cây Mai đó phải tuyệt đẹp, từ gốc đến thân, cành được uốn tỉa tuyệt mỹ, vì đó là cây kiểng chủ.

Cây kiểng đã vào bộ thì một là phải giống nhau, hai là phải đối xứng với nhau trong cách uốn tỉa, không ở gốc thì ở cành, hoặc ở thân, như : Long – Phụng; Long – Hổ; Long – Phụng – Hổ; Tam Cương – Ngũ Thường... Đó là chưa nói đến cách đối thế như : Long Thăng, Long Giáng, như Nghinh Phong, Xuỷ Phong ... tạo cho mỗi cây mỗi vẻ trông thật hữu tình.

Khi cây Mai đã trở thành cây kiểng cổ thì nó đã có giá trị đặc biệt, đem lại cho chủ nhân niềm sướng thỏa hàng ngày mỗi khi nhìn ngắm, chứ đâu phải chờ đến dịp Tết mới được ngắm hoa ?!

Khi cây Mai đã được sửa cành, uốn thế là ta đã ... phả vào nó một cái "hồn", do đó mỗi khi nhìn ngắm ta có một ý tưởng riêng, một hình ảnh sống động riêng, chứ không phải là một thứ cây hoang dại vô hồn nữa.

Trong Kinh Thi, cây Mai là hình ảnh của tiết tháo, là giống cây có tiết tháo trong sạch, sánh ngang với Tùng, Bách hiên ngang tắm gió gội sương với kiếp sống dài hơn kiếp sống của một đời người.

Trong triết lý của Đạo giáo thì tôn Mai lên hàng vũ trụ luận, cho đó là do âm dương phối hợp mà thành. Còn Nho giáo vừa xem Mai là tiết tháo của kẻ nam nhi, của khí phách người anh hùng ... và cũng là hình ảnh hòa hợp của đạo vợ chồng.

Vũ trụ quan cũng như Nhân sinh quan đều thể hiện trong những gốc lão Mai quý đó.

Đón mừng năm mới với một cây Mai vừa ý, hay một vài cành Mai với nhiều hoa đẹp vốn được xem là một điềm lành mang lại sự thịnh vượng và hạnh phúc.

Chính vì những ý nghĩa đó nên người trồng Mai rất quý cây Mai của mình, hàng ngày chịu khó chăm sóc cho Mai, cũng như cưng con và quý với tình bạn thân thiết.

Và khi đã biết thưởng thức Mai, mọi người sẽ thích thú hơn nhiều với việc trồng Mai và biết giá trị của từng gốc Mai, nhất là những cây Mai lâu năm...

Cách chọn
MỘT CÂY MAI ĐẸP

* * * * * *

Chọn một cây Mai để trồng làm kiểng, hay chọn một cây Mai đang trổ bông để chưng trong dịp Tết Nguyên đán, chắc chắn ai cũng muốn lựa được một cây Mai đẹp, điều tưởng giản đơn này thật ra lại là điều khó, vì Mai mỗi cây mỗi vẻ, có thể ưu điểm ở phần này lại có khuyết điểm ở phần kia. Hơn nữa, giữa chợ Mai, hay vườn Mai rộng như một rừng Mai, nếu không cân nhắc, nếu không biết cách chọn lựa ta cũng dễ bị ... phân tâm, lắm khi chọn mãi lại mua lầm cây Mai không vừa ý.

Để chọn được cây Mai vừa ý, lại vừa khả năng chi tiêu của mình, trước hết ta nên có những quyết định sơ khởi :

- Nên chọn Mai cỡ tuổi nào : Mai tơ vài ba năm tuổi hay Mai già mươi lăm năm trở lên ...
- Nên chọn Mai cao ? Mai ghép (còn gọi là Mai lùn) ? hay Mai Bonsai ?
- Số tiền phải bỏ ra tối đa là bao nhiêu ?

Trong ba điều nêu ra đó, hai phần trên là chính nhưng lại là phụ, vì sự tốt xấu của một gốc Mai còn tùy thuộc vào giá cả cao hay thấp; vì vậy điều thứ ba lại là điều chính phải lo toan, phải bàn đến trước tiên.

Thói thường, mọi vật trên đời đều có cái giá riêng của nó. Tiền nào của nấy. Tiền ít làm sao mua được của hảo hạng mà dùng ? Trong khi đó thì "Người mua lầm, người bán không lầm", đó là điều ai cũng thừa biết cả.

Dù biết vậy, nhưng nếu biết được cách mua, biết được cách chọn hàng, vẫn là một điều cần ...

* CHỌN MAI TRỒNG LÀM KIỂNG :

Để có cây Mai đẹp mà trồng, chọn Mai, một là ta nên tự tin vào sự hiểu biết của mình, nếu không phải hỏi ý kiến của những "tay chơi" có nhiều kinh nghiệm hơn mình, như vậy mới mong tránh được sự lầm lẫn. Cả tin vào người bán, nếu không là chỗ thân quen, thì đó là ... chuyện may rủi.

Mai làm kiểng dù là Mai còn ở ngoài vườn hay đã được bứng trồng vào chậu, cách chọn lựa cũng không có gì khác nhau. Có điều khi cây đã được bứng trồng trong chậu thì mua tháng nào trong năm cũng được, nhưng với cây còn nằm trên líp thì nên mua vào mùa mưa để khi bứng lên cây khỏi mất sức.

Để chọn được cây Mai đẹp ta nên tiến hành những bước sau đây :

* *Chọn dáng :*

Trước hết ta phải có cái nhìn tổng quát về cây Mai mà ta ưng ý để xem hình dáng của cây có

khiếm khuyết nào hay không ? Dáng cây có đẹp không ? Tán lá có đều đặn không ? Cây có tươi tốt không ?

Sau sự quan sát tổng quát đó, ta mới đi dần vào từng chi tiết một. Mọi việc nên tiến hành cẩn thận, tỉ mỉ; không nên dễ dãi với chính mình, mà nên khắc khe với sự chọn lựa mới hy vọng tránh được sự lầm lẫn đáng tiếc.

Chọn thân :

Nếu là cây Mai trẻ, Mai tơ thì phần thân cây phải tròn trịa, cứng cáp, vỏ không bị bong tróc, giập nát dù chỉ một vài chỗ. Thân không bị khuyết tật, nếu có những chỗ u nần lồi lõm ở phần gốc do tự nhiên mà có nhưng hợp với sự thẩm mỹ lại là điều hay. Thân cây mọc ngay thẳng, nếu có vặn vẹo một đôi chỗ mà có thẩm mỹ cũng chấp nhận được. Cần chú ý thân phải to (nhất là đoạn gốc) hơn cành gấp vài ba lần mới tạo được thế "đồng thanh đồng thủ".

Nếu là cây Mai già thì khi chọn thân phải chú ý nhiều về khúc gốc. Đa số Mai già đều đã được uốn tỉa để hợp với dáng cổ thụ. Cây Mai già phải mang hình dáng như một ông lão cao niên: lưng còng, khi đi hay đứng thân như ngả chúi về phía trước, gốc phải to, lại sần sùi có vẻ nặng trịch muốn chồn chân tại chỗ. Thân cây hơi cong và khúc khuỷu mới gọi là đẹp. Nếu ở gốc, ở thân rải rác, nổi lên vài u nần, cạnh đó là những hốc lõm sâu vào thân gỗ, như nói lên chứng tích tàn phá khắc nghiệt của thời gian lại là một điều hay.

Đã là Mai già thì thân của Mai ghép (Mai lùn) hay Mai Bonsai cũng nên mang dáng dấp đó, vì đó là hiện thân của tuổi tác, của sự trường thọ.

**** Chọn cành :***

Cành Mai góp phần tạo sự thanh tú cho cây Mai, do đó việc chọn cành nói riêng và tán lá nói chung là việc phải chọn lựa cẩn thận. Thường cây tốt thì cành lá xum xuê. Ta nên chọn cây có cành ngay thẳng, không cong queo, không gãy gập. Với cành có sức vươn ra dài thì cứ mặc nó vươn ra; không nên bẻ gãy phần ngọn làm xấu cây. Cành phải được bố trí linh động, dàn tỏa đều như vậy mới tạo được bộ tán đẹp. Những cây Mai có một đôi cành bị chết khô không nên chọn, vì cây ấy có thể bị sâu đục thân tấn công. Cây đã bị loại sâu này xâm nhập rất khó chữa trị. Nay sâu đã đục cành, mai đây có thể đục qua thân... dù cây lâu năm cũng dễ bị chết đứng ! Nói cách khác, những cây có dấu hiệu bị sâu rầy tấn công, nhằm sức chữa trị được thì chọn mua, nhất là đó là cây mình quá ưng ý. Nếu ngược lại, thì xin đừng rước họa vào thân ...

*** CHỌN MAI CHƯNG NGÀY TẾT :**

Ở miền Nam, hoa Mai nở vào dịp Tết. Từ thuở xa xưa, hoa Mai đã là biểu tượng của niềm vui, sự may mắn, hy vọng trước thềm năm mới của mọi gia đình.

Màu vàng của hoa Mai tượng trưng cho sự thịnh vượng, sự làm ăn phát đạt. Nét tươi tắn của sắc hoa là biểu hiện của sự hạnh phúc, của niềm hy vọng tràn đầy đối với mọi người...

Chính vì lẽ đó, nên từ những ngày đầu tháng Chạp, khi mọi nhà bắt đầu lo chuẩn bị để đón mừng năm mới sắp đến, thì đồng thời người ta cũng nghĩ đến việc ... chọn Mai chưng Tết.

Mai chưng Tết, tùy theo hoàn cảnh của mỗi nhà, có thể chỉ là Mai cành, có thể là Mai chậu, hoặc cả hai thứ...

Mai cành để cắm vào lộc bình chưng lên bàn thờ để cúng tổ tiên. Mai chậu để chưng trong phòng khách trọn ba ngày Tết, làm đẹp nhà cửa và theo tín ngưỡng của dân gian là để đón cái "hên", tức sự may mắn của năm mới.

Trên những cành Mai, chủ nhân còn có thể treo năm ba chiếc thiệp mừng Xuân, hay những chiếc phong bao nho nhỏ màu hồng để tượng trưng cho phúc lộc...

Khách đến chúc Tết gia đình, những người thấy cây Mai đẹp, cho đó là cái duyên may đầu năm của mình.

Ngày Tết, gần như tỉnh thành nào trong nước cũng tổ chức chợ Hoa Xuân. Tại Nam bộ, nhất là Thành phố Hồ Chí Minh, các chợ hoa tuy có muôn hình nghìn vẻ nhưng những gian hàng Mai bao giờ cũng đông khách nhất.

*** CHỌN MAI CÀNH :**

Mai cành là những nhánh Mai được cắt ra từ những cây Mai lớn trong vườn đem ra bán lẻ vào dịp Tết. Có thể đây là phần ngọn của những cây Mai mới trổ hoa được vài mùa, dịp Tết nhà vườn cưa ra để bán, giữ lại phần gốc cho đâm tược để lấy nhánh bán

vào Tết sau ... Đây cũng là cách làm ăn đã có từ lâu đời của đa số nhà vườn trồng Mai chuyên nghiệp.

Mai cành vừa cắt rời ra khỏi cây Mai mẹ là đem ra chợ Tết bán ngay để giữ được độ tươi tắn. Một khi cành Mai đã có dấu hiệu héo úa, các chùm hoa muốn rủ xuống thì ... bán rẻ như biếu cũng không ai mua.

Mai cành chỉ xuất hiện ở chợ Tết sớm lắm là từ 23 tháng Chạp trở đi, tức là vào tuần lễ cuối cùng của năm cũ. Thế nhưng, những ngày đầu này nhà vườn chỉ bán ra một số lượng ít, càng cận Tết thì họ càng tung ra số lượng nhiều, vì nhu cầu của người tiêu thụ lúc này mới đông.

Mua Mai cành chưng Tết không nên mua sớm, mà nên mua vào những ngày cận Tết, từ 28 – 29 Tết để cành Mai được tươi và giữ được độ tươi này suốt ba ngày Tết.

Như vậy mua Mai phải chọn cành thật tươi, nhìn những chiếc lá non nhỏ xíu ở đầu cành chưa có dấu hiệu héo úa là được. Nên chọn những cành cứng cáp, không gãy giập, trên đó đơm nhiều chùm hoa thật tươi mới tốt.

Điều quan trọng khi đi mua hoa Mai chưng Tết, dù là Mai cành hay Mai cây (Mai chậu), đòi hỏi người mua phải có kinh nghiệm trong việc đánh giá chính xác là hoa trên cành, trên cây đó sẽ nở đúng vào ngày nào rồi mới chọn mua. Vì theo ước muốn của mọi người là hoa Mai chưng Tết phải bắt đầu nở lai rai từ đêm giao thừa cho đến hết ngày mồng ba, mồng bốn Tết mới tốt. Do đó, khi mua Mai chưng Tết ta phải tính toán thật kỹ sao cho ngày hoa nở

trùng khớp với khoảng thời gian đó. Vì vậy, nếu trước đó mươi ngày mà trên cành hoa Mai đã to búp, đã bung vỏ lụa thì cành đó, cây đó bán rẻ cũng không mua, vì hoa sẽ nở sớm. Ngược lại, chỉ còn đôi ngày nữa đến Tết, mà trên cành hoa Mai còn nhỏ, búp, chưa bung vỏ lụa thì hoa đó còn lâu mới nở, bán rẻ cũng không hạm.

Nên nhớ điều này làm chuẩn, một khi hoa Mai đã bung vỏ lụa thì chỉ bảy, tám ngày sau hoa đã bắt đầu nở rồi...

Chọn được cành Mai vừa ý rồi, ta nên đem về nhà ngay. Việc trước tiên là thui sơ phần gốc cành vào lửa để mạch nhựa bị bít lại, không chảy ra ngoài được nữa sẽ giúp cây tươi lâu ngày. Ngay sau đó cắm cành vào lộc bình có chứa nước và nước này mỗi ngày nên thay một lần. Theo kinh nghiệm dân gian, nước trong lộc bình nên hòa một viên thuốc Aspirine, giúp cành hoa được tươi lâu ngày hơn.

*** CHỌN MAI CÂY :**

Mai cây là cây Mai đã được bứng ra trồng trong chậu, hoặc mới bứng với bầu đất to để người mua đem về trồng (trồng xuống đất hay trồng vào chậu) theo ý muốn của mình.

Chọn Mai cây để chưng ba ngày Tết, trước hết phải chú trọng đến phẩm chất hoa sẵn có trên cây ra sao, sau đó mới chọn đến giá trị của cây tốt xấu ra sao và đó là Mai gì ? Cảo ? Ghép ? Bonsai?

a/ Phẩm chất hoa :

Giá trị cây Mai chưng trong ba ngày Tết thì hoa đẹp mới là quan trọng, còn giá trị của cây tốt

xấu ra sao được coi là chuyện thứ yếu. Tất nhiên nếu xét đến giá trị tổng thể thì hai phần này phải bổ khuyết cho nhau mới được.

Hoa gọi là tốt không những cành nào cũng sai hoa, mà còn là hoa lớn cánh, nhiều cánh (hoa lạ) và lại nở đúng vào dịp Tết là chuyện đáng mừng. Nếu đó lại là hoa đẹp 12 cánh, 24 cánh trở lên, hoặc được ghép với nhiều màu hoa khác như trắng, độ, xanh ... vốn hiếm, lạ, lại đáng mừng hơn ...

b/ Chọn cây :

Trước khi chọn cây tốt xấu ra sao để mua, thường nhiều người quên mất một việc là nên tìm hiểu xem cây Mai đó có sống lâu được hay không ? Bằng chứng cho thấy nhiều người mới mua cây Mai hôm trước thì hôm sau hoa và cành đều héo rũ ! Vì rằng, dịp Tết nhà vườn đều bứng Mai để bán, lớp cho vào chậu kiểng, lớp dùng bẹ chuối hay mo cau bó chặt bầu đất để vội vã đem ra chợ bán. Cây Mai tuy dễ sống, nhưng nếu khi bứng ra khỏi líp lỡ làm bể bầu, lại không tưới nước đúng mức ... thì cây đó dễ chết.

Vì vậy, khi chọn Mai, ta phải quan sát các bộ phận thân, cành, hoa có thật sự tươi tắn hay không. Nếu Mai đã vô chậu thì quan sát lớp đất mặt trong chậu là đất mới hay đất đã cũ. Có thể quan sát sơ có dại mọc trong chậu là thứ đã mọc lâu ngày hoặc mới được trồng để hòng ... "che mắt Thánh" ? Nên bí mật lật nhẹ gốc Mai xem có giẽ chặt với khối đất trong chậu hay không ?

Với cây trong bầu, nếu cái bầu khá to mà vẫn lấp lố có nhiều đầu ngọn rễ bàng bắn ra ngoài và cây vẫn tươi tốt thì hy vọng cây đó sống được.

Dù mua cây Mai chỉ cần chưng trong ba ngày Tết, hay sau đó để trồng làm kiểng "chơi" dài dài vào những Tết sau, ta cũng nên chọn những cây có khả năng sống được lâu mới tốt. Những cây đã được bứng trồng trong chậu kiểng lâu ngày có khả năng sống nhiều hơn những cây mới bứng.

Cách chọn gốc, chọn cành, chọn cây tơ hay cây lão niên ra sao thì như phần trên chúng tôi đã đề cập kỹ rồi. Hơn nữa, việc cây to nhỏ, tốt xấu ra sao thì nó đã có cái giá của nó và ta thì phải tùy vào túi tiền nặng nhẹ của ta mà mua sắm...

Tất nhiên, nếu chỉ mua cây Mai chưng trong ba ngày Tết, sau đó bỏ đi thì nên chọn những cây có hoa nhiều, hoa tốt mà mua, còn phần thân của nó xấu xí ra sao cũng được. Mai như vậy thì rẻ tiền, coi như chỉ mua phần hoa mà thôi...

Ngược lại, nếu chọn những cây tốt toàn diện từ hoa đến thân để còn làm cây kiểng sau này thì nên chọn những cây đạt những tiêu chuẩn tốt mà mua. Nhiều khi gặp cây Mai "Thế" quá đẹp, phần hoa có kém sút đi nữa cũng được lắm người mê. Những cây như vậy tất phải có giá cao.

Với cây Mai ghép :

Cây Mai ghép, còn gọi là Mai lùn do có thân thấp, mấy năm gần đây được nhiều người thích chơi. Mai ghép là dùng gốc Mai làm gốc ghép sau đó ghép

cành hay ghép mắt của những cây Mai quý khác vào (phần thân của cây gốc ghép bị cắt bỏ để gốc nuôi chồi mới), như vậy cây sẽ có nhiều hoa lạ, nào vàng, nào trắng, nào đỏ... trông rất lạ mắt.

Người mua thích cây nào thì mua cây đó (cần quan sát kỹ xem cây được ghép với những sắc hoa gì, có hợp với ý mình hay không ? ...) và vì quý, hiếm nên loại Mai này thường có giá cao.

Mua Mai ghép không ai dùng một năm mà để làm cây kiểng chơi tiếp vào những Tết sau.

** Với cây Mai Bonsai :*

Bonsai là cây kiểng nhỏ trồng trong chậu, mang phong cách đặc thù của nước Nhật, nhưng ngày nay thì cả thế giới đều ưa chuộng. Mai Bonsai là cây Mai nhỏ nhưng có thể là đã sống lâu năm, được uốn tỉa với những thế đẹp, lại mang dáng dấp của một cây cổ thụ sống ngoài sương gió khắc khổ lâu năm. Cây Bonsai có nét đẹp riêng của nó.

Do cây nhỏ, gọn nên số bông không nhiều và cũng không chuộng nhiều, chỉ điểm xuyết chừng mươi lăm đóa cũng được.

Bonsai được chưng trên bàn salon, hay một nơi nào dễ thấy trong phòng khách cũng làm tăng thêm vẻ mỹ quan, sự sang trọng.

Tuy nhiên, trong phòng khách ba ngày Tết mà chỉ chưng Mai Bonsai e rằng ... không được nổi bật, nên kèm theo cây Mai ghép hay Mai cao thì tốt hơn.

Tóm lại, Tết là dịp để mọi người, mọi nhà mua sắm và người ta xài tiền một cách hào phóng. Người mua Mai là để mua lấy cái hên, cái may mắn cho

mình, cho gia đình mình trong suốt một năm mới, nên hễ gặp cây Mai vừa ý thì dù có đắt cũng không ai ngại tốn tiền. Do có sẵn sự tin tưởng như vậy, nên ngày Tết mà gặp cây Mai xấu, nhất là hoa lại nở không trùng với ngày Tết thiêng liêng thì dù có bán với giá rẻ mạt cũng không có người mua.

Thử tìm hiểu
HỌA PHÁP CÂY MAI

* * * * * *

Tìm hiểu "Họa pháp cây Mai" cũng giống như cách tìm hiểu "Thú chơi Mai của người xưa" ra sao, để hiểu rõ thêm cái đẹp của Mai.

Với văn thơ, có thể "ý tại ngôn ngoại", tức là ngoài cái ý dễ hiểu ra, còn hàm chứa những ý, những tứ sâu xa, để rồi tùy vào kiến thức của mỗi người mà hiểu thiển cận hoặc sâu xa hơn. Nhưng với hội họa, dù có "ý tại ngôn ngoại", nhưng với những nét vẽ sờ sờ ra đó cũng giúp mọi người nắm bắt được, nhận chân được cái hay, cái đẹp của bức vẽ... Riêng cái "ý" ngụ trong đó ra sao lại tùy vào kiến thức nông sâu của mỗi người...

Vẽ Mai, xưa nay đã có biết bao nhiêu danh họa của ta, của Trung Quốc, của Nhật và Hàn Quốc ... đã vẽ, nhưng thử hỏi đã có mấy ai được thành công ?

Ngay như một Vương Duy (701 – 761) được coi là vị tổ sư của phái Nam Tông hội họa, có nhiều bức

họa nổi tiếng để đời, nhưng vẫn chưa được liệt vào giới Họa sĩ có biệt tài vẽ Mai.

Họa sĩ có tài vẽ Mai có lẽ đứng đầu chỉ có Đặng Sương Cát (T'eng Tchang Yeu), tự là Thắng Hoa (Cheng Houa) sinh vào thế kỷ thứ IX, khi vẽ Mai nét bút của ông tuy rắn rỏi và đều nhưng lại có thần. Người đương thời cho rằng do ông có tư tưởng cao siêu, tâm tư khác thường nên mới vẽ được như vậy.

Kế đó, phải kể đến những danh họa Từ Hi (Siu Hie) sinh vào thế kỷ thứ X, Vũ Tích (Yu Si) sinh vào đời Đường, Trâu Phục Lôi, sinh vào thế kỷ thứ XIV, Vương Miện cũng sinh vào thế kỷ thứ XIV... Hai ông sau này có biệt tài vẽ Mai theo lối thủy mặc.

Vẽ Mai nói riêng và vẽ hoa quả nói chung, có cái khó như Hạ Văn Ngạn (Hia Wen Yen) sinh vào đầu thế kỷ thứ 14 đã nói, là đòi hỏi Họa sĩ vẽ phải có THẦN, có DIỆU và có NĂNG mới được.

THẦN đây có nghĩa là thiên tài, tức là cái tài thiên bẩm, Trời đã phú cho, dù người có cố học đến đâu cũng không thể đạt tới được.

DIỆU đây nói đến cái tài của bậc kỳ tài, tức là "Học một biết mười", biết chế tác ra cho thâm diệu thêm, kỹ xảo thêm.

NĂNG đây nói đến sự khéo léo, nôm na gọi là "hoa tay", thêm vào đó có sự tận tâm tận lực và có trách nhiệm với công việc mình làm.

Được biết, trước danh họa Hạ Văn Ngạn năm thế kỷ, tức là vào thế kỷ thứ IX, danh họa Trương Ngạn Viễn (Tchang Yen Yuan) quan niệm rằng, chỉ có Họa sĩ có tài là ĐẠT mới có biệt tài vẽ được hoa trái

DẬT ở đây có nghĩa là một thứ tài phi thường, thứ biệt tài đứng trên các thứ tài năng khác, kể cả tài thiên phú. Chỉ những ai có biệt tài như vậy mới vẽ được Mai sống động như Mai hiển hiện trong trời đất. Chính cái hồn của bức vẽ là ở chỗ đó.

Nếu đòi hỏi đến mức kỳ diệu này thì có lẽ xưa nay chỉ có mỗi một Tử Hi (Siu Hie) mới vẽ được hoa sống động như hoa thật ngoài vườn vậy.

Vẽ Mai, Họa sĩ nhất thiết phải tuân theo những tiêu chuẩn sau đây :

- Thân cây phải gầy, phải có dáng cong gần như gẫy gập, tạo sự già lão.
- Những cành chính phải có nét lạ, không suôn sẻ như nhau. Cành to và nhỏ nương tựa vào nhau, nhưng không được quá dày, quá rậm rạp, cũng không được đan chéo vào nhau tạo sự rối mắt, khó nhìn.
- Hoa vẽ lúc mới nở sơ khai mới tốt, phải tươi sắc mới tạo được nét thanh nhã.
- Những cành dù cong cũng không được gấp khúc như những ngón tay gập lại, khiến người nhìn lầm tưởng như cành bị gãy.
- Cành có vị trí riêng biệt, tránh việc đã vẽ rồi lại còn vẽ đè thêm lên một nét nữa.
- Cành phải linh động
- Nét vẽ phải hết sức uyển chuyển, tạo vẻ thanh tú của Trúc.
- Nét bút khi dừng lại đừng để mực nhòe ra như hình đốt Trúc.

- Phải tạo được sự gần, xa.
- Vẽ cành già phải sần sùi, như nếp da nhăn nheo của cánh tay người già lão. Và vẽ cành non phải trơn láng như làn da của người trẻ tuổi chưa nhuốm vẻ phong trần.
- Cành non nên vẽ nhiều hoa, chứng tỏ cây đang căng tràn nhựa sống. Trong khi đó cành già thì nên vẽ ít hoa.
- Cành Mai có thể thẳng, có thể uốn vặn, nhưng trên một cành không nên để uốn vặn đến hai lần. Vẽ cành cần được chuyển hướng một cách tự nhiên, không nên cố tình gò ép.
- Hoa trên cành cũng nằm ở những vị trí tự nhiên, không nên nằm cùng một hướng.
- Nếu có sương lãng đãng thì trăng phải mờ và trăng chỉ sáng khi trời quang mây tạnh.
- Vẽ hoa trong sương mù, cũng như hoa có tuyết phủ phải tạo được dáng mờ, chứ không thể rõ nét.
- Vẽ cành già nên điểm tô vài nụ hoa lớn, điều đó nói lên cây tuy già cỗi nhưng vẫn còn sức sống. Ngược lại, cành tơ nên vẽ nhiều hoa nhỏ, chứng tỏ cây có sức nhưng chưa được sung.
- Với cành khô thì nên vẽ rêu. Gốc cây đến tuổi già nua cũng nên có chút rêu phong, nếu chỉ sần sùi không thôi cũng chưa tạo nên được sự già nua và cằn cỗi.
- Bố cục trong toàn thể bức tranh phải rạch ròi : phần chính (chủ) phải được phô diễn rõ nét hơn phần phụ (khách), nhưng không được tách biệt

nhau đến mức xa lạ, rời rạc, mà cần có một sự gắn bó chặt chẽ, một sự tương quan tình cảm cần thiết giữa các phần với nhau để tổng thể được hài hòa.

- Khi hoa Mai xuất hiện trên cành thì cành phải trơ trụi lá. Nếu vẽ nhiều hoa lá chen nhau khoe sắc thì đó là chuyện nghịch lý nên tránh. Vì tới mùa rụng lá (cuối năm Âm lịch) hay bị trẩy lá thì Mai mới trổ hoa.

- Trên một cành không nên nhất loạt vẽ hoa mãn khai, điều đó nói lên cây đã đến hồi sức tàn lực kiệt. Nên vẽ hoa nở chen với nhiều hoa đang nụ mới tạo được nét sinh động, mới nói lên sinh lực của cây còn dồi dào.

- Nên vẽ hoa nở nơi có nhiều ánh sáng và trong khoảng tối chỉ nên vẽ ít hoa và là hoa nụ.

- Không nên vẽ hai hoa đối xứng nhau và hoa phải có sắc đẹp quyến rũ.

- Vẽ Mai nên vẽ Mai già mới đẹp...

Tóm lại, vẽ Mai rất khó. Nhất là hoa Mai, vì diễn tả được cái hồn hoa sống động như thật mới là tài. Xưa nay ít có ai nổi tiếng với đề tài này. Nổi tiếng nhất chỉ có danh họa Từ Hi (Siu Hie) ở thế kỷ thứ X mới có biệt tài diễn tả được hồn hoa, nên họa phẩm của danh họa này mới được xem là mẫu mực cho các thế hệ họa sĩ nối tiếp các đời sau. Hoa ông vẽ từ cánh hoa, cuống hoa "nở" một cách tự nhiên, thần diệu như hoa nở ở trong trời đất vậy.

Cũng có những danh họa khác có tài vẽ Mai như Vũ Tích (Yu Si), sinh vào thời nhà Đường, như Đặng Sương Cát (T'eng Tchang You), nhưng tài nghệ

không bằng Từ Hi. Ngay như danh họa Hoàng Thuyên ('Houang Ts'iuan) người đời Tống, tranh chỉ đạt được cái "Thần" tức là thần tình, sống động, nhưng lại thiếu cái "Diệu" tức là kém nét kỳ lạ sâu sắc. Ngược lại tranh của Triệu Xương (Tchao Tch'ang) cũng người đời Tống chỉ đạt được phần "Diệu" mà thiếu hẳn cái "Thần"...

* * * * *

Đó là những nét cơ bản mà người Họa sĩ vẽ Mai xem như là mực thước phải tuân theo. Và cũng nên xem là những nét tiêu biểu làm giàu sự hiểu biết của ta hơn, khi thưởng thức một cây Mai đẹp...

GIỐNG MAI

* * * * * *

Cây Mai có nhiều giống, mỗi giống lại có nhiều loài. Đa số, mỗi năm ra hoa một lần vào tiết Xuân ấm áp nhưng, cũng có giống lại trổ hoa quanh năm.

Hiện nay, chưa có một thống kê nào từ các nhà Thực vật học cho chúng ta biết rõ trên thế giới có bao nhiêu giống Mai, gồm những giống gì ? Và chúng tôi rất tiếc cũng không tìm được một tài liệu nào đáng tin cậy nói về đặc điểm sinh học cũng như môi trường sinh thái của cây Mai ra sao.

Chỉ biết một điều, xuất xứ của Mai vốn là cây hoa rừng hoang dại, thích hợp với khí hậu nhiệt đới. Tại nước ta, cây Mai thích hợp với khí hậu miền Nam, nó trổ hoa đúng mùa. Ở Trung, ở Bắc chúng tôi vẫn thấy có Mai rừng – Mai vàng, nhưng do khí hậu không thích hợp nên hoa nở không đúng định kỳ, có năm mãi đến cuối Xuân hoa mới chịu nở rộ.

Có thể nói vùng đất phương Nam chính là vương quốc của Mai, vì tại đây cây Mai suốt 300 năm qua, được các nghệ nhân trồng cây kiểng qua nhiều

thế hệ chọn làm cây kiểng, do giống cây này vừa có hoa đẹp, vừa có tuổi thọ lâu năm, thân dáng nếu được bàn tay nhà nghề điêu luyện uốn tỉa nữa thì đâu thua gì Cần Thăng, Kim Quýt !

Mặt khác, ông bà mình từ xưa lại chuộng vẻ tươi tắn của hoa Mai, xem hoa Mai là hiện thân của sự may mắn và thịnh vượng, là thứ hoa để chưng cúng trên bàn thờ tổ tiên trong ba ngày Tết thiêng liêng.

Do tài lai tạo giống qua ghép, chiết của nhiều thế hệ nghệ nhân chơi cây kiểng, thời nay chúng ta mới thưởng thức được nhiều loại Mai mới lạ, hoa đã nhiều cánh, màu sắc lại đa dạng, mà người sống cách đây một thế kỷ cũng chưa hề dám mơ tưởng đến. Đó là chuyện đáng khen và đáng mừng...

Nhưng theo chúng tôi màu vàng của Mai vẫn là màu đẹp nhất, tiêu biểu nhất.

Hoa Mai đẹp nhờ vào ở màu vàng tươi tắn của nó.

Hoa Mai nở vào dịp Tết. Tết là những ngày khởi đầu của một năm mới nhiều hy vọng tràn đầy : Hạnh phúc, Thịnh vượng gấp năm gấp mười năm cũ như lời chúc tụng đầu năm của thiên hạ. Màu vàng của Mai trong những ngày đầu năm xuất hiện trong nhà, ngoài ngõ; từ nhà mình đến nhà người; bàng bạc khắp nơi đi đâu cũng có... Vì vậy, màu hoa đó đã ngấm sâu vào ký ức của người đời, không sao quên được. Đến nỗi, hễ Tết là phải sắm Mai, thứ Mai vàng, không những chỉ đúng điệu mà là đúng cả nghi thức. Ăn Tết lớn mà không có một chậu Mai để chưng trong nhà thì mọi người đều cảm thấy như thiếu thốn

một cái gì và cái Tết như vậy là chưa hưởng được trọn vẹn.

Người mình cũng như người Trung Hoa rất thích màu vàng của Mai, cho đó là màu của giàu sang, thịnh vượng.

Nói đến họa Mai, xưa nay mọi người đều liên tưởng đến thứ hoa Mai vàng năm cánh. Cái hình ảnh này cũng đã ăn sâu vào tâm thức của mọi người. Cũng như khi vẽ hình ngôi sao người ta cũng chỉ nghĩ nó có năm cánh mà thôi.

Mai vàng năm cánh là thứ hoa với năm cánh lớn màu vàng nghệ, trông thật tươi tắn và sang cả, dù đứng xa vài ba mươi thước vẫn trông rõ mồn một. Đây là giống "gốc" đã có từ xa xưa, là thủy tổ của nhiều Mai vàng lai tạo thời nay.

Nhưng xin thưa, nói đi cũng phải nói lại cho phải phép, ca tụng màu vàng của Mai, nhất là hoa Mai vàng năm cánh không phải là chúng tôi dám phủ nhận sự đa dạng của các màu Mai khác như xanh, đỏ... chính những màu sắc hoa Mai mới được lai tạo này đã làm phong phú hóa, đa dạng hóa cho giống cây mà chúng ta ưa thích từ trước đến nay.

I
MAI VÀNG NĂM CÁNH

Mai vàng năm cánh là giống Mai mà chúng tôi vừa đề cập ở đoạn trên, có tên khoa học là OCHNA INTEGERRIMA. Cây có tuổi thọ trên 100 năm, nếu

trồng ngoài vườn, chăm sóc tốt, gốc cây có thể có được kính 30cm và cao khoảng 4m. Thế nhưng trồng trong chậu làm cây kiểng thì thân cây chỉ cao hơn 1m và gốc chỉ lớn bằng bắp tay.

Mai vàng mỗi năm rụng lá một lần vào cuối đông và trổ hoa vào đầu xuân. Khi cây rụng lá thì biết là cây sắp trổ hoa.

Biết đặc tính của Mai như vậy nên ông cha ta với kinh nghiệm riêng đã "bắt" Mai nở đúng vào dịp Tết Nguyên đán, bằng cách khoảng rằm tháng Chạp trẩy trụi lá của cây Mai, không chờ đến đúng thời kỳ thay lá của chúng. Kinh nghiệm đó của người xưa đã trở nên một thú chơi của chúng ta ngày nay.

Sở dĩ gọi là Mai vàng năm cánh, vì mỗi đóa hoa có năm cánh tròn to màu vàng nghệ tươi tắn, lại lâu tàn nên ai cũng chuộng.

Khi Mai vàng nở rộ thì trông cây Mai như một khối vàng khổng lồ rất đẹp mắt. Vì vậy, trước đây ông bà mình có thói quen thích trồng một vài cây Mai vàng cạnh bàn Vọng Thiên trước sân, để ... làm tăng thêm hương vị của Tết.

Giống Mai vàng còn có nhiều loại, mỗi hoa cũng mang đặc tính năm cánh như vậy, nhưng tuy mỗi hoa mỗi vẻ nhưng không được đặc sắc lắm nên ít người ưa chuộng. Chúng tôi xin nêu ra đây một số loại :

1.
Mai trâu

Mai Trâu có nơi gọi là Mai Châu. Đúng ra

dùng từ Mai Châu cho thanh nhã cũng được. Do ông bà mình xưa có thói quen hễ thấy cái gì to quá cỡ thì liên tưởng đến con trâu, vì vậy tục ngữ mới có câu : "Uống nước như trâu", "Thân xác như trâu", "Cực như trâu"... Cũng như cách nói của người miền Trung, miền Bắc ngày xưa, thấy cái gì quá to thì họ liên tưởng đến cái Đình làng vậy (To như cái đình, việc tày đình).

Hoa Mai Trâu có năm cánh màu vàng rất to, đường kính của đóa hoa mãn khai có thể lớn bằng miệng cái chung trà nhỏ, khoảng ba bốn phân đường kính. Có điều loại Mai này không được sai hoa nên ít người ưa chuộng. Nói chung, cây Mai Trâu cũng mang những đặc tính của cây Mai vàng năm cánh.

2.
Mai sẻ

Mai Sẻ là Mai có hoa năm cánh màu vàng, nhưng hoa nhỏ trông không mấy hấp dẫn. Người mình xưa hễ thấy cái gì nhỏ thì gọi là sẻ, hoa nhỏ gọi là hoa sẻ. Nhưng loại Mai Sẻ lại rất sai hoa, nên cũng có nhiều người chọn chưng trong dịp Tết.

3.
Mai cánh tròn

Do loại Mai này ra hoa có năm cánh to màu vàng vừa to vừa tròn cạnh, nên người đời mới "chỉ mặt đặt tên" như vậy. Tuy đóa hoa đơn sơ chỉ có năm cánh, nhưng có dáng đẹp, màu sắc tươi tắn nên thời

nào cũng được nhiều người ưa thích và bán được giá cao.

.4.
Mai cánh dún

Hoa Mai cánh dún trông rất lạ mắt : đóa to màu vàng năm cánh, nhưng cánh hoa không bằng phẳng mà ngoài rìa dún dợn sóng như lá cải diếp. Đây được coi là loại hoa Mai quý hiếm.

.5.
Mai thơm

Hầu hết giống Mai, trong đó có cả Mai vàng đều không tỏa hương, ngoại trừ Mai Chiếu Thủy mà mọi người đều biết. Đặc biệt cây Mai Thơm cũng có hoa vàng năm cánh, cũng nở vào dịp Tết lại tỏa mùi thơm nhẹ nhàng, đủ sức làm cho người thưởng ngoạn cảm nhận được. Đây là giống Mai quý đang được các nhà vườn ở đất Thần Kinh nhân giống.

II
MAI VÀNG NHIỀU CÁNH

Mai vàng nhiều cánh có nhiều loại, đa số là do những Nghệ nhân giàu kinh nghiệm, cao tay nghề,

lại yêu thích hoa Mai nên mới miệt mài nhân giống ra. Những thành tích rạng rỡ này thật vô cùng quý báu, đáng ca ngợi vì họ đã có công làm đa dạng hóa các giống Mai và làm tăng thêm sự thích thú cho người thưởng ngoạn, trong đó có các nghệ nhân chơi cây kiểng khắp nơi.

Tên đặt cho các loài Mai vàng nhiều cánh này thường mang tên những người có công lai tạo ra nó, hoặc tên của địa phương sản sinh ra nó. Chúng tôi rất tiếc không nắm vững Tiểu sử của các vị này để đưa lên sách, thật đáng tiếc !

Sau đây, là một số loài Mai vàng nhiều cánh tiêu biểu :

.1.

Mai Huỳnh Tỷ

Cây Mai vàng này do nghệ nhân Hoa kiểng Huỳnh Văn Tỷ có công lai tạo ra, được đánh giá cao là cây Mai quý hiếm. Mai có đóa to 24 cánh, xếp thành nhiều tầng, nhưng sự dàn trải rất đều nên nhìn không rối mắt. Trong các loại Mai vàng nhiều cánh hiện có, cây Mai Huỳnh Tỷ được coi là cây Mai nổi tiếng nhất.

.2.

Mai Giảo

Nếu gọi đúng tên thì phải gọi là Mai Giảo Thủ Đức mới đúng, vì xuất xứ của loại Mai này ở địa danh

Thủ Đức. Cây Mai vàng nhiều cánh này cũng mới nổi tiếng khoảng mươi năm trở lại đây và hiện rất được nhiều người ưa thích, do đóa hoa lớn vàng rực, có 12 cánh xếp thành 2 tầng.

3. Mai Cúc

Loại Mai Cúc cũng có xuất xứ từ Quận Thủ Đức. Sở dĩ được đặt tên là Mai Cúc vì đóa hoa có dạng như đóa hoa Cúc : sắc hoa màu vàng như màu vàng của Cúc, lại có đến 24 cánh kết thành ba tầng. Đã thế tầng trên cùng các cánh hoa lại dún nếp lại loăn xoăn như cánh hoa Cúc. Mai Cúc được đánh giá là loại hoa lạ và quý, hiện đang được nhân giống.

4. Mai Cửu Long

Tuy mang tên là Mai Cửu Long, nhưng loại Mai vàng 24 cánh này lại có xuất xứ từ tỉnh Tiền Giang. Cánh hoa Mai Cửu Long có đặc điểm vừa dài vừa nhọn, kết thành ba tầng, nên được đa số nghệ nhân hoa kiểng đánh giá là loại hoa hiếm lạ ...

Hiện nay, người ta đã lai tạo được nhiều loại Mai vàng hiếm lạ khác. Có loại mỗi đóa có đến cả trăm cánh hoa trông rất lạ mắt. Nhưng chúng tôi chưa tiện trình bày ra đây vì hầu hết những cây ấy chưa được thuần giống, cần phải có thời gian để lai tạo thêm nhiều đời nữa mới hy vọng đạt được yêu

cầu. Vì rằng hiện nay, cây còn mang tính đột biến : sắc hoa khi vầy khi khác, ngay cánh hoa cũng khi

Không hiểu sao khi nói đến Bạch Mai, tức giống Mai có hoa màu trắng thì nhiều người lại liên tưởng đến bốn cây (?) Bạch Mai xưa trồng tại Chùa Gò, tức Phụng Sơn Tự ở Phú Lâm cách nay hơn trăm năm.

Trước đây khoảng vài mươi năm, giống Mai trắng rất hiếm, gần như ít người được thấy. Thế nhưng, những cây Bạch Mai cổ thụ của Chùa Gò là chuyện có thật. Những sách xưa còn ghi lại là có nhiều nhà sư cũng như nhiều khách thập phương đến tận nơi lấy hột về trồng nhưng qua nhiều năm vẫn không tạo được một cây con nào cả. Nhiều người cho rằng giống Mai trắng khó trồng. Thời gian sau này thấy Mai trắng xuất hiện qua những cây Mai ghép, chúng tôi có hỏi các Nghệ nhân Hoa kiểng cao tuổi và nhiều Học giả xem có phải giống Mai trắng này là ... "Hậu duệ" của các cây Mai Chùa Gò không, thì họ cũng không dám chắc.

Qua cách nhân giống ghép cành, hay ghép mắt, hiện nay trên thị trường có bán Mai trắng, cho hoa từ năm đến nhiều cánh trắng tinh rất đẹp và lạ. Nhưng theo kinh nghiệm của nhiều Nghệ nhân hoa kiểng thì loại Mai này khó trồng, nhân giống cây con từ cây

mẹ thường có sự đột biến như ít hoa hơn, hoặc số cánh trên hoa không đồng đều nhau... Nghĩa là cây con không mang những đặc tính tốt như cây Mẹ.

Hiện nay, nhiều nhà vườn áp dụng kỹ thuật ghép Mai trắng chung với Mai vàng, Mai đỏ ... để tạo nên một cây Mai có nhiều sắc hoa đa dạng, rất được nhiều người ưa chuộng.

Hiện Mai trắng cũng có nhiều loại như :

1. *Mai Miến Điện*

Mai trắng Miến Điện được nhiều người đánh giá là giống Mai đẹp và lạ, do có sắc hoa màu trắng tinh gồm 5 cánh xòe rộng. Lá của cây Mai này cũng khác lạ, trông giống như màu cẩm thạch, vì vậy nó còn có tên là Mai Cẩm Thạch. Có người còn đặt cho một tên khác là Mai trắng Long Xuyên.

2. *Mai Bến Tre*

điểm có đến mười cánh, trong khi hoa Mai Miến Điện chỉ có năm cánh.

3.
Mai Tân An

Mai trắng Tân An có từ 10 đến 15 cánh, kết thành hai tầng. Sắc trắng của hoa tuyệt đẹp nên cũng được nhiều người ưa chuộng...

IV
MAI ĐỎ - MAI XANH

Chúng tôi chưa được thấy những cây Mai có màu đặc sắc này, chỉ thấy có loại mà nhiều người gọi là "Hồng Mai" hoa cũng giống hoa Mai, cũng có năm cánh màu đỏ thắm, nhưng thân cây lại nhỏ và mọc cao như cây hoa Hồng rừng.

Qua những cây Mai ghép, chúng tôi được thấy những cây hoa "đỏ" và "xanh", nhưng sắc đỏ và xanh ở đây không được đúng như tên gọi của nó, vì trông nó nhợt nhạt, không đẹp mắt. Dù sao điều này cũng gây một sự kiện lạ...

V
MAI TỨ QUÝ

Mai Tứ Quý còn có tên là Mai Đỏ, tên khoa

học là Ochna Atropurpur, cũng thuộc họ Mai và giống như cây Mai vàng. Hoa Mai Tứ Quý có năm cánh màu vàng tươi, nhưng hoa nở cả bốn mùa, quanh năm lúc nào cũng có hoa nở, nên mới được đặt tên là Mai Tứ Quý. Còn tên Mai Đỏ là do khi năm cánh hoa vàng tàn rụng hết, thì năm đài hoa bên dưới liền biến thành màu đỏ sẫm thay vì xòe ra như trước lại phủ chụp ôm lấy nhụy trông như một đóa hoa màu đỏ thắm vậy. Khi hột bên trong to dần thì đài hoa lại nở bung ra, y như hoa nở lại lần thứ hai. Chính vì lẽ này nên Mai Tứ Quý còn có tên là Nhị Độ Mai, tức giống Mai có hoa nở đến hai lần (trước vàng sau đỏ).

Cây Mai Tứ Quý nở hoa quanh năm, hoa không sai lắm, nhưng hoa lớn lại đẹp. Cây cứ tự trổ hoa chứ không cần rụng lá hay phải trẩy lá như Mai vàng. Xưa nay, Mai Tứ Quý vẫn được coi là cây Mai kiểng, nhưng ít người ưa chuộng, chỉ trồng một đôi cây cho ... đủ bộ mà thôi.

Nhà vườn trồng Mai Tứ Quý với mục đích dùng làm gốc ghép với các giống Mai khác, vì sức sống của Mai Tứ Quý mạnh lại có tính kháng bệnh cao, giúp các chồi ghép phát triển nhanh lại có hoa to và đẹp. Có thể dùng bộ rễ và phần gốc của Mai Tứ Quý để tạo thế kiểng cổ khá đẹp, nhưng không hiểu sao từ trước đến nay ít có Nghệ nhân hoa kiểng thích làm ?

VI
MAI CHIẾU THỦY

Cây Mai Chiếu Thủy tuy gọi là Mai nhưng thật ra nó không thuộc họ Mai (Ochnaceae) có tên khoa học là Wrightia Religiosa, từ xưa đã được ông cha ta trồng làm kiểng cổ.

Do giống cây này có tuổi thọ hơn trăm năm, ít bị sâu bệnh, lúc còn tơ thì thân, cành dẻo dai, nhưng khi già lão thì rắn chắc như Kim Quýt, Cần Thăng... vậy. Trồng càng lâu năm, phần gốc càng lộ rõ những nét lão hóa sù sì rất có giá trị. Bộ rễ của Mai Chiếu Thủy cũng đẹp, thường được đôn lên để phụ họa với thế uốn của phần gốc tạo nên được những nét kỳ bí tuyệt đẹp.

Sở dĩ có tên là Mai Chiếu Thủy vì hoa của nó đồng loạt hướng xuống nước (đất chậu), đó cũng là một điều kỳ lạ không như các giống Mai khác. Hoa nhỏ màu trắng, mọc chùm và đêm cũng như ngày đều tỏa mùi thơm ngát. Khi hoa tàn thì trổ trái từng cặp màu xanh của lá như trái đậu xanh, nhưng nhỏ như cái que cà rem. Trong trái có chứa chừng ba bốn hột nhỏ, nhưng không ai sử dụng hột này làm giống, vì lẽ Mai Chiếu Thủy có thể nhân giống bằng cách giâm cành, hoặc chiết cành.

Xưa nay, các Nghệ nhân hoa kiểng thường uốn tỉa Mai Chiếu Thủy (loại cây lá to) thành kiểng cổ vừa đẹp vừa có giá trị cao. Họ thường uốn thành bộ : 2 cây, 3 cây hoặc 5 cây chưng ở trước sân, trong vườn

cảnh rất đẹp mắt. Những cây kiểng này càng xưa càng có giá trị, gần như vô giá.

Loại Mai Chiếu Thủy lá trung và lá kim đa số có thân nhỏ nên ít được uốn thành kiểng cổ mà dùng trồng trên hòn Non Bộ. Hoa Mai Chiếu Thủy nở trắng xóa (nở quanh năm) chiếu xuống nước hồ trông rất hữu tình.

* * * * *

Vẻ đẹp của cây
MAI GHÉP & BONSAI

* * * * * * *

Tính ý của người đời xưa nay không bất di bất dịch, mà thường có sự đổi thay. Nay người ta thích thứ này, mai kia bỗng dưng lại có đủ lý lẽ để chê bai rồi quay sang thích thứ khác. Xin đừng hỏi tại sao, vì đó là tính Trời sinh, mọi người đều như vậy cả.

Trong thú chơi Chim Thú Cá kiểng, nếu để ý quý vị sẽ thấy có giai đoạn thiên hạ rủ nhau cùng chơi một thứ, sôi nổi như gây một phong trào, tưởng chừng như không bao giờ "xẹp". Thế nhưng, chỉ một thời gian sau, nhiều người lại cùng nhau chọn chơi thứ khác, cũng say mê như trước. Rồi biết đâu chừng, một ngày nào đó trong tương lai, mọi người lại rủ nhau trở lại với thú chơi mà có lần họ đã chê bai...

Với thú chơi Mai trong ba ngày Tết là sự đam mê chung của mọi người. Tùy theo ý thích, tùy theo túi tiền mà người chọn cây có hình dáng này, kẻ lại tìm mua cây Mai khác. Trước đây mấy trăm năm liền, hễ mỗi dịp Xuân về Tết đến, chợ Mai chỉ có bán Mai cành, Mai cây và một số ít Mai kiểng cổ, vì giá cả rất cao, giới bình dân dù muốn cũng không thể với

tới. Mặt hàng chỉ có bao nhiêu thứ đó thì người mua cũng chỉ chọn một trong những thứ đó mà mua.

Mấy cái Tết gần đây, ngoài những mặt hàng cũ ra, chợ Mai lại trình diện hai loại cây Mai mới : đó là Mai ghép và Mai Bonsai. Vì vậy, các chợ hoa trong dịp Tết, hai loại cây Mai vừa kể thường được đông đảo khách hàng tới lui chọn mua tấp nập. Còn Mai cây và Mai kiểng cổ tuy không đến nỗi bị ế hàng nhưng cũng đành chịu lép vế bán ra với giá dễ mua hơn ...

Điều này cho ta thấy con người vốn "Tham thanh chuộng lạ", thói quen cố hữu dù đã lâu đời, nhưng xét thấy không còn hợp mữa thì tất phải đổi thay. Trước đây chưng Mai cây, bây giờ đổi sang Mai ghép vừa lạ vừa rẻ tiền, thử hỏi ai lại không ham ?

Cây Mai ghép là cây Mai có thân thấp, tán đẹp, lại mang nhiều sắc hoa, mới trông tưởng chừng như đó là một giống Mai lạ nào vừa lai tạo ra được. Trên một cây, ngoài hoa mầu vàng như mọi người thường thấy ra, còn có những cành mang hoa Mai trắng, hoa Mai đỏ, xanh... trông vừa đẹp vừa lạ mắt. Đã thế, nhưng sắc Mai chọn ghép đó đều là Mai quý, hoá có nhiều cánh, nhiều tầng. Và ngay với giống Mai trắng không thôi, trước đây người ta chỉ nghe đồn đại và ao ước được xem thì nay đã được nhìn tận tường thì bảo sao lại không thích ! Với Mai xanh, Mai đỏ lại là thứ lạ lùng hơn...

Người ta thích chơi Mai ghép vì vốn thấp cây (có người đặt tên cho nó là Mai lùn), trông gọn nhẹ, trong phòng khách chưng đâu cũng được, trong khi giống Mai cao lại kén chọn chỗ chưng bày.

Đã thế, Mai ghép tuy có đắt tiền hơn Mai cây, nhưng qua Tết lại trồng làm cây kiểng, chơi thêm được nhiều năm. Vì vậy tuy được tiếng ... chơi sang, nhưng chính là chơi ... tiết kiệm.

Đến cây Bonsai, sở dĩ càng ngày càng được nhiều người chuộng chơi, vì trước hết nó mang dáng dấp của một cây Mai cổ bị thu nhỏ lại nhiều lần, kế đó chậu Mai lại nhỏ bé gọn gàng chưng bày ở đâu trong phòng cũng được. Điều hợp ý sau cùng là cây Mai Bonsai rẻ tiền, trong túi có trên dưới một trăm ngàn là có quyền chọn mua một cây đem về chưng Tết.

Mai Bonsai được trồng trong chậu trẹt chẳng khác gì một cái dĩa bàn, chỏ nên chưng tại bàn giấy hay bàn sa lông cũng tiện. Mai Bonsai tuy nhỏ nhưng vẫn chiếm được cảm tình của mọi người do sự cầu kỳ uốn tỉa từ rễ đến thân, cành lá; lại mang chứng tích của sự già mua tuổi tác qua những u nần lồi lõm, với những mảng rêu mốc mang đậm nét tàn phá của thời gian. Nếu cây Bonsai đó được ghép với những sắc Mai lạ lẫm nữa thì lại càng giá trị.

Cũng như cây Mai ghép, Mai Bonsai sau vụ Tết vẫn là cây Mai kiểng được giữ lại chơi hoài. Nếu chăm sóc kỹ như năng tưới nước vun phân thì năm sau cây lại trổ hoa. Và cứ thế, một lần mua mà dùng được nhiều năm liên tiếp ...

Một khi đã là cây kiểng, ngày nào mình cũng tự tay chăm sóc nâng niu, thì lâu ngày giữa người và cây tự nhiên nảy sinh ra một thứ tình quyến luyến, y như tình bằng hữu vậy.

MAI KIỂNG

* * * * *

Trồng Mai mà chỉ chờ đến dịp Tết có hoa để chưng chơi thì dễ nản lắm. Cả một năm dài bỏ biết bao công sức ra tưới bón mà chỉ nhờ cậy có mấy ngày ngắn ngủi sao ? Đã thế, nếu gặp năm ... hoa mất mùa hoặc nở không đúng ngày Tết thì lại càng chán chường hơn nữa !

Chính vì vậy, đa số người chơi Mai xưa nay đều thích tự tay tạo ra những cây Mai kiểng. Chơi theo cách này tuy công sức bỏ ra có phần vất vả hơn, nhưng bù lại được vui vì nó hợp với sở thích của mình, lại có những cây kiểng giá trị. Đó là phần thưởng tinh thần vô cùng quý giá mà bất cứ ai cũng ngưỡng vọng.

Cái thú chơi cây kiểng nói chung và Mai kiểng nói riêng đã có từ lâu đời. Phân tích kỹ ra thì trò giải trí mang tính nghệ thuật này có ý nghĩa sâu xa thâm thúy lắm.

Ngày xưa, người chơi cây kiểng thường là các vị hưu quan, hoặc là những người già lão có cuộc sống nhàn nhã, họ chơi cây kiểng là để giải muộn tiêu sầu, là để nghiền ngẫm một thứ triết lý sâu xa nào đó. Còn ngày nay, thú chơi cây kiểng không còn hạn

định tuổi tác, cũng không phân biệt giàu nghèo sang hèn. Ai đam mê thì nhập cuộc. Có điều người có tiền thì chơi theo kiểu có tiền, dám mua cây Mai kiểng vài ba lượng vàng nếu thấy ... vừa mắt. Còn người ít tiền thì cũng có cách chơi của kẻ ít tiền : họ chơi Mai ghép, chơi Mai Bonsai, hoặc tự tay uốn tỉa Mai con để hy vọng tạo ra những cây Mai cổ... Ý nghĩ đó, thiết nghĩ đâu có khó khăn gì, trở ngại gì mà không thực hiện được ?

Để có một cây Mai kiểng, nghệ nhân phải bắt tay uốn thế sửa cành từ lúc cây Mai còn nhỏ, thân còn dẻo, cành còn mềm... Ngày qua ngày, mỗi lúc uốn tỉa một chút, khi thì nhấm vào thân, khi thì cành, khi thì rễ, theo những thế mà mình thích, mình chọn; hoặc tùy vào dáng cây có sẵn để theo đó mà tạo những đường nét hợp vớp tự nhiên ...

Đó là công việc của trí tuệ, của nghệ thuật, đòi hỏi phải có sự cân nhắc, nghĩ suy,

Thế cây thì khuôn mẫu đã có, xưa nay thường cứ thế mà theo. Nhưng giá trị cao thấp ra sao là còn tùy vào khả năng sáng tạo của mỗi người.

Sau đây là năm thế căn bản của cây kiểng :

1.
Thế trực

Thế trực là thế đứng, hay thẳng đứng. Theo thế này, cây kiểng với thân ngay mọc thẳng lên trời, thân to gốc nở càng đẹp; nhất là tạo được những cái rễ hằn cộm lên trên mặt đất tạo thêm thế đứng vững

chắc cho cây. Phần trên các nhánh cho phân tán đều ra, nếu uốn được thành tầng mang một ý nghĩa sâu xa nào đó lại thêm giá trị.

Hình ảnh một cây Mai kiểng với thế trực tượng trưng hình ảnh của một người anh hùng với chí khí bất khuất theo quan niệm của người xưa. Đó cũng là hiện thân của người biết sống tự lập, có ý chí phấn đấu, tự tin cao.

Cây trồng theo thế này không khó.

2. *Thế cận trực*

Thế cận trực còn gọi là thế xiên. Theo thế này, cây Mai kiểng có thân hơi nghiêng về một phía, thân vẫn thẳng, nhưng phần ngọn phải uốn hướng thượng. Phần rễ càng lồi lên gân guốc càng hay, tạo được thế bám chắc níu kéo giữ cho cây khỏi nghiêng hơn nữa.

Hình ảnh này tượng trưng cho hạng người có ý chí kiên cường, không chịu khuất phục trước nghịch cảnh.

Cây trồng theo thế này vẫn ở vị trí giữa chậu, thân cây hơi nghiêng về một phía, với độ nghiêng từ 20 đến 30 độ là vừa. Phần ngọn nếu uốn theo thế hồi đầu càng tốt, nếu không cứ để mọc thẳng lên trời cho được tự nhiên.

3.
Thế hoành

Còn gọi là thế nghiêng. Mai kiểng trồng theo thế này phải cho cây nghiêng hơn thế cận trực một chút nữa, thay vì có độ nghiêng 30 độ thì cho nghiêng đến mức 50 độ. Và trong thế hoành, ngọn cây phải uốn theo thế hồi đầu, tức hướng về phía gốc.

Cây trồng theo thế hoành, phần gốc phải nằm gần sát mép chậu bên này, để ngọn ngã về phía mép chậu bên kia, tạo sự cân bằng.

Đây là hình ảnh của người có nghị lực phi thường, lòng can đảm cũng cao độ, cuộc sống đã bị phong ba bão táp vùi dập tưởng chừng như bị chôn vùi, nhưng vẫn cố gắng gượng ngoi lên với niềm tin vững chắc.

Cây trồng theo thế này không khác gì thế cận trực, có điều dứt khoát phần ngọn phải uốn theo thế hồi đầu mới tạo được ấn tượng mạnh cho người thưởng ngoạn.

4.
Thế ngọa

Thế ngọa còn gọi là thế nằm. Cây Mai trồng theo thế ngọa, chẳng khác gì cây bị lật nằm ngang trên mặt đất. Nói là nằm ngang, nhưng chỉ ngã theo độ nghiêng từ 70 đến 80 độ là vừa.

Vị trí của cây trồng trong chậu kiểng cũng như cách trên. Cây mang hình ảnh của người có tài nhưng không gặp vận may, tức anh hùng mạt vận. Nếu phần ngọn hồi đầu thì có nghĩa là ý chí phấn đấu vẫn còn, nghịch cảnh tuy có bất như ý nhưng vẫn chưa tuyệt vọng...

Cách trồng : Nên uốn từ cây con khi thân cây còn dẻo mới tạo được thế đẹp.

5.

Thế huyền nhai

Thế huyền nhai còn gọi là thế thác đổ. Cây trồng bên mép chậu, phần thân ngã chúi xuống như ngọn thác hướng xuống vực thẳm. Cây trồng theo thế này có dáng đẹp lại gây ấn tượng mạnh cho người xem. Đối với cây thì rõ ràng cây chịu uốn mình dưới tác động thường xuyên của gió. Nhưng đối với người nhìn thì lại gặp hình ảnh của một con người khốn khổ gặp môi trường sống không thuận lợi nên mới bị vùi giập thảm thương.

Mai vàng uốn theo lối này không đẹp bằng Mai Chiếu Thủy.

Ngoài năm thế căn bản đó ra, còn có rất nhiều thế phụ cũng gây ấn tượng mạnh cho người thưởng ngoạn.

Nói đến cây kiểng không thể không bàn đến nghệ thuật uốn tỉa. Chính nhờ vào nghệ thuật này mà từ một cây Mai bình thường, cơ hồ không gây được sự chú ý nhỏ của một ai, lại trở thành một ... kiệt tác để cho mọi người chiêm ngưỡng.

Kết quả to lớn này do đâu mà có ? Xin thưa, đó là do tài năng và óc sáng tạo tuyệt vời của các nghệ nhân chơi cây kiểng, chuyên nghiệp có mà nghiệp dư cũng có.

Trên tay chỉ cần một số dụng cụ (đồ nghề) thô sơ mà đa số lại là đồ tự tạo, như kềm, búa, đục, kéo cắt cành, dây đồng, dây kẽm... nhưng với bàn tay khéo léo, với sự nhẫn nại cần cù, cộng vào đó là lòng đam mê, óc sáng tạo của nghệ nhân, đã khổ công uốn nắn, tỉa tót cho cây nên hình nên dáng, gây được ấn tượng mạnh đối với người xem.

Rễ cây mọc dưới đất được đôn lên cao, rồi uốn nắn cho ra những hình dáng kỳ lạ như rồng nằm, như chân thú trông rất ấn tượng, khó quên.

Phần gốc cây với nhiều thế uốn với, hang hốc, với chỗ lõm chỗ lồi, nhìn xa trông như lân, như hổ, như hươu nai trong rừng với đủ tư thế nằm ngồi ngoạn mục. Đó là nhờ vào sự uốn nắn khéo tay lúc gốc còn tơ, thân còn dẻo, qua những nhát đục, vết dao mà tạo được sự già nua, cằn cỗi nhìn hoài không chán.

Thân cây to là thế mà vẫn chịu uốn mình cong qua ngã lại với đường nét uyển chuyển tự nhiên, qua sự uốn nắn của dây kẽm rịt ri, căng kéo lâu ngày chầy tháng mà thành.

Đến tán lá rườm rà, nhưng qua bàn tay cắt tỉa, sắp xếp tài tình của nghệ nhân, trông Mai không còn là Mai mà là Tùng, là Bách với những tầng lá lớp lang rất đẹp.

Phải chăng nghệ nhân đã có công phả vào cây kiểng một chút "hồn" nên mới có nét sinh động đến thế ?

Chọn đất TRỒNG MAI

* * * * * * *

Mai là cây hoa kiểng dễ sống, sống mạnh và được coi là giống cây dễ trồng nhất.

Cây Mai không quá kén đất trồng. Bằng chứng cho thấy các loại đất thịt, đất cát pha, sét pha, đất phù sa, đất đỏ ba dan, thậm chí đất có lẫn đá sỏi ... vẫn trồng được Mai. Miễn là đất đó không phải là đất chết, đất quá nghèo nàn chất dinh dưỡng không thể trồng các giống cây được !

Ngoại trừ đất bị nhiễm mặn, đất bị nhiễm phèn nặng và đất bưng có mạch nước ngầm khá cao, tầng đất mặt quá mỏng thì Mai không sống được. Mà nếu cây nào sống được cũng ương yếu, phát triển chậm.

Cây Mai kỵ đất bị úng thủy, đất thường xuyên bị ngập lụt, vì rễ Cái (rễ trụ) của Mai rất dài nên gặp nước ngập lâu ngày rễ sẽ bị thúi khiến cây bị úa héo và chết dần.

Với những nơi có tầng đất mặt dày như đất miền Đông Nam Bộ, đất vùng Tây Nguyên, cây Mai

sống tốt, phát triển mạnh, nhờ vào rễ. Cái ăn sâu vào lòng đất để hút dưỡng chất lên nuôi cây.

Ngoài rễ cái ra, cây Mai còn có vô số rễ bàng mọc tua tủa quanh đoạn cọ rễ, có nhiệm vụ hút các chất dinh dưỡng trong tầng đất mặt để nuôi cây. Rễ cái bị thối hay bị đứt không có khả năng mọc dài ra được, nhưng rễ bàng lại khác, bị đứt chúng lại mọc ra, vì vậy bộ rễ bàng cũng đóng vai trò quan trọng cho việc sinh trưởng và phát triển của Mai.

Vì vậy mỗi khi cuốc xới chung quanh gốc, dù với cây trồng ngoài vườn hay trong chậu kiểng, ta nên cố tránh làm đứt các rễ bàng. Cũng vậy, khi bứng Mai con, Mai lứa từ vườn ươm ra trồng ở chậu, ta cũng nên cố bứng bầu đất cho lớn để tránh xâm hại đến hệ thống rễ con này của cây, như vậy cây mới sống được.

Đã có nhiều người than phiền khi gặp cảnh trớ trêu là mua cây Mai đã được bứng sẵn vào bầu đất để đem về trồng thì cây cứ úa héo dần rồi chết, mặc dầu khi mua thì thấy cây tươi tốt, về nhà lại tưới nước đầy đủ, lại đặt cây vào chỗ mát theo đúng lời căn dặn của người bán. Tại sao cây Mai đó chết ? Tất nhiên có nhiều nguyên do xa gần, nhưng chắc chắn nguyên nhân chính trong đó là do khi bứng không cẩn thận khiến đứt rễ cái và rễ con khá nhiều.

Vì vậy, khi mua cây Mai còn nằm trong bầu đất, ta nên chú ý nhiều đến bộ rễ của cây có bị thương tổn nhiều hay không rồi hãy xét chọn đến các phần khác. Nên chọn những cây được bứng với bầu đất to, nguyên khối...

Trồng Mai với một vài cây, năm mười cây để

chơi trong vườn nhà thì không nói làm gì, nhưng nếu trồng đại trà trên năm ba công đất đến vài ba mẫu đất trở lên để lấy cây lấy bông cung ứng cho thị trường rộng lớn bên ngoài, thì còn có nhiều vấn đề chúng ta phải quan tâm đến.

Chẳng hạn, ngoài việc điều nghiên cấu tạo của đất ra sao, ta còn phải chú ý đến điều kiện sinh thái của cuộc đất dự định trồng Mai đó có phù hợp với cây Mai hay không...

Xin thưa, theo cung cách làm ăn xưa nay của người đời, khi đã gọi là "chơi" thì dù có tốn kém đến bao nhiêu cũng không hề tiếc. Nhưng khi đã bắt tay vào việc làm ăn kinh doanh, dù lớn hay nhỏ, đồng vốn bỏ ra phải nghĩ đến kiếm được đồng lời. Nếu trồng Mai đại trà để kinh doanh thiết nghĩ ta cũng phải tính theo cách đó mà thôi.

Cây Mai tuy dễ trồng, thích nghi được với nhiều loại đất, nhưng cũng giống như đa số các giống thực vật khác, nó cũng chỉ thích nghi được với một hệ sinh thái riêng.

Đúng ra, cây Mai chỉ thích hợp nhất với đất đai và khí hậu ở Nam bộ và một số tỉnh dọc duyên hải miền Trung, từ Nha Trang đổ vào.

Bằng chứng, ở miền Bắc Trung bộ và vùng Bắc bộ, trồng Mai tuy vẫn sống nhưng sinh trưởng không tốt, ra hoa trái mùa. Chính vì lẽ đó, ngoài Bắc nhiều người cũng thích chơi Mai, cũng rất muốn có Mai chưng trong ba ngày Tết Nguyên đán, nhưng do không trồng được nên phải mua Mai từ Nam bộ đưa ra. Đó cũng là lý do độ mươi năm gần đây, năm nào vào dịp Tết, thương lái cũng vào Nam lùng sục đến các nhà

vườn tìm Mai tốt để chở ra Bắc cung ứng cho thị trường ngoài ấy.

* Về nhiệt độ : Cây Mai thích hợp với những nơi có khí hậu nóng ẩm, từ 25 độ C đến 30 độ C là tốt nhất. Nó có thể chịu đựng được khí hậu cao hơn trong nhiều ngày, thậm chí nhiều tháng, nhưng với vùng có khí hậu mát lạnh dưới 10 độ thì Mai sinh trưởng kém, chỉ sống ương yếu mà thôi. Một khi cây đã sinh trưởng yếu thì còn gì hy vọng đến việc thưởng thức hoa.

* Về ánh sáng : Cây Mai ưa nắng, nhưng khả năng chịu khô hạn chỉ ở mức tương đối. Nếu hạn hán lâu ngày đến nỗi đất đai khô cằn thì phải tưới nước kịp thời. Số giờ nắng trên dưới 2.000 giờ tại Nam bộ thích hợp với sự sinh trưởng của cây Mai. Số giờ nắng trong năm dưới 1.600 giờ không thích hợp với Mai. Đó cũng là lý do các tỉnh Bắc Trung Bộ và Bắc Bộ trồng Mai không đem lại kết quả tốt.

* Về mưa : Cũng giống như cây Điều (Đào lộn hột) Mai thích hợp với những vùng đất có hai mùa mưa và nắng rõ rệt. Trong mùa mưa thì mưa nhiều, nhưng mùa nắng lại trùng vào mùa cây thay lá, trổ hoa. Bằng chứng là ở miền Nam, năm nào mà thời tiết cuối năm thay đổi như mưa nhiều hoặc giá lạnh thì Mai cũng nở hoa không đúng ngày...

* Về gió : Cây Mai không ngã đổ, trốc gốc vì gió to, do nó có rễ cái khá dài (với cây già lão rễ cái dài hơn một thước) cắm sâu vào lòng đất để giữ vững thế đứng cho cây. Cành nhánh của Mai cũng dẻo không bị gãy trước gió lớn. Thế nhưng, trồng trong vùng thường xuyên có gió bão lại bất lợi, lá mai sẽ

khô héo vì lượng nước tích chứa trong lá sẽ bốc hơi nhanh, ảnh hưởng không ít đến sự sinh trưởng của cây. Đến mùa cây ra hoa, nếu gặp gió lớn thì sự ảnh hưởng xấu về gió lại càng tệ hại hơn nữa : hoa nhỏ, chậm phát triển, rụng nhiều...

Mai chỉ thích hợp với vùng có gió nhẹ, sức gió từ 2m đến 3m một giây là vừa.

Tóm lại, muốn trồng Mai đại trà trên diện tích rộng thì ngoài việc nghiên cứu cấu tạo của đất có thích hợp với cây trồng này hay không, ta còn phải quan tâm đến hệ sinh thái của vùng đất đó có hợp với cây Mai hay không nữa. Mặc dầu, Mai là loại cây rất dễ trồng...

Bón phân cho Mai

* * * * * *

Bất cứ giống cây gì cũng vậy, khi trồng mà muốn cây tươi tốt thì phải chăm sóc tốt, trong đó có việc vun phân tưới nước cẩn thận.

Nước thì phải tưới hàng ngày, hay cách nhật cũng được, nhưng phân thì phải bón theo định kỳ : đúng chất và đúng liều lượng mới tốt. Bón phân cho cây mà dư thừa, đã không lợi ích gì cho cây mà còn là sự uổng phí vô lối. Còn bón phân không đúng chất, mà cây đang cần để phát triển thì ngoài việc phí phạm, có khi còn hại cho cây. Đó là những điều chúng ta đều biết.

Trồng Mai không cần đến số lượng phân bón nhiều như trồng các giống cây ăn trái cũng như các cây công nghiệp khác, do cây Mai tự nó có khả năng sống mạnh được trong điều kiện tự nhiên, do đó nhiều người mới cho đó là giống cây dễ trồng. Mặt khác, trồng Mai không nhằm vào việc khai thác trái như các giống cây ăn trái : Xoài, Chôm Chôm, Sầu Riêng, Cam, Quýt ... mong đạt được năng suất cao trong mùa chính, mùa phụ. Cũng không như trồng cây công nghiệp cao su để được thu hoạch mủ hàng ngày. Đó là những giống cây cho nhiều lợi lộc, mà thiếu phân thì năng

suất sẽ sút giảm. Trồng Mai thì khác, đơn thuần ngoài việc làm cây kiểng, thì chỉ có ... "thu hoạch" mùa hoa trong dịp Tết mà thôi. Vì vậy, việc bón thúc cho cây Mai mỗi năm một đôi lần cũng được, lại với số lượng phân bón cũng không cần nhiều.

Cây Mai tỏ ra "chịu" nhất phân chuồng hoại và phân rác mục, gọi là phân hữu cơ.

Phân chuồng gồm có phân trâu bò, phân heo, ngựa, phân gà vịt chất đống ủ hoại trong ba tháng mới đem bón cho cây. Còn phân rác mục gồm có rơm rạ phế thải, xác mía, cỏ khô, đất vụn, tro bếp, phân hóa học, phân gia súc gia cầm... cũng chất đống lại trong nhiều tháng (có tưới nước hàng ngày) để mọi thứ mục nát ra thành mùn đem bón phân rất tốt.

Ngoài phân hữu cơ vừa kể trên, loại phân vô cơ NPK cũng thích hợp với cây Mai. Dùng NPK pha loãng vào nước với liều lượng mà ngoài bao phân đã chỉ dẫn hoặc cứ một muỗng canh pha chung với 10 lít nước đem tưới vào gốc Mai để kích thích sự tăng trưởng của cây, kích thích cây ra hoa và thúc hoa nở đúng thời hạn. Nên ngâm phân NPK vào nước 24 giờ mới đem dùng.

Với Mai kiểng, nên dùng phân bánh dầu ngâm tưới vào gốc vài tháng một lần để giúp cây sinh trưởng tốt.

**** Bón phân cho Mai trồng ngoài vườn :***

Nhiều người trồng Mai ra vườn, trong hố trồng không cần bón phân, cứ mặc cho cây tìm chất dinh dưỡng có sẵn trong đất để sống. Và trong năm, vào đầu mùa mưa, hoặc cuối mùa mưa họ mới bón thúc cho cây một lần với lượng phân vừa phải để thúc cây ra hoa.

Đúng ra, nên bón lót vào mỗi hố trồng một vài kỳ phân hữu cơ để giúp cây có sức mà tăng trưởng mạnh. Sau đó, mỗi năm nên bón thúc cho cây 2 đợt : đợt đầu vào mùa mưa và đợt sau vào tháng trước kỳ Mai ra hoa.

**** Bón phân cho Mai kiểng trồng chậu :***

Cây Mai có bộ rễ khá ... nặng nề mà chậu kiểng để trồng Mai lại thường có dung tích hẹp nên lượng đất đổ vô chậu để trồng Mai không được bao nhiêu. Vì vậy, việc cần phải tính đến là nên trộn nhiều phân vào đất thì Mai trồng trong chậu kiểng mới sinh trưởng tốt được.

Thường nhà vườn dùng hỗn hợp :

- 80% đất thịt tơi nhuyễn và 20% phân hữu cơ.

Hoặc :

- 70% đất thịt tơi nhuyễn và 30% phân hữu cơ trộn với tro trấu.

Lượng phân và đất này nên trộn trước vài ba ngày, sau đó mới cho vào chậu trồng.

Thế nhưng, số lượng phân quá ít đó không đủ chất dinh dưỡng cung cấp cho cây được lâu, vì vậy tốt nhất mỗi năm ta nên bón thúc cho cây 2 đợt vào đầu mùa mưa và đầu mùa nắng với 1kg hỗn hợp phân trộn đất như trên, nhất là khi thấy cây có dấu hiệu sinh trưởng chậm.

Cách bón là dùng chiếc bay nhỏ hay một cái dao cùn cũng được, xới nhẹ lớp đất mặt trên chậu rồi gạt hết ra ngoài. Việc làm này cần phải khéo léo và nhẹ tay, tránh phạm vào các rễ con càng nhiều càng tốt. Sau đó, cho đất mới vào khỏa lấp trên mặt chậu.

Ngoài ra, cứ vài ba tháng một lần, ta tưới phân bánh dầu vào gốc giúp cây có thêm chất dinh dưỡng để sống tốt.

Quý vị trồng Mai trong chậu chắc cũng nghiệm thấy chuyện này : nếu vài ba tháng không xới tơi lớp đất mặt trên cùng của chậu, thì đất kết cứng lại đến nỗi tưới nước cũng lâu rút xuống đáy chậu, như vậy đất trồng sẽ không thoáng khí, có hại cho cây. Nếu thời gian vài ba năm không thay đất mới cho cây thì đất trong chậu sẽ kết vón lại thành khối bám chặt cứng vào từng cái rễ nhỏ, thử hỏi như vậy cây trồng làm sao tốt được ?

Để tránh tình trạng này, cứ vài năm một lần, vào đầu mùa mưa, ta nên moi lớp đất bám sát bên trong thành chậu rồi đem cây ra ngoài, gỡ bỏ hết những phần đất nào có thể gỡ được. Còn đất cũ trong chậu đổ ra ngoài, thay vào đó lớp đất mới theo cách pha trộn như trên ... Trồng theo cách này thì dù trồng trong chậu liên tiếp vài mươi năm cây Mai đó vẫn tươi tốt.

Cách thay đất cũ trong chậu bằng đất mới này ta có thể áp dụng chung cho các chậu Mai kiểng cổ, Mai ghép (nôm na gọi là Mai lùn) và cả Mai Bonsai.

Riêng loại Mai Bonsai vốn được trồng trong những chậu vừa nhỏ vừa nông, chứa không được bao nhiêu đất, nên tốt nhất là mỗi năm nên vô phân theo cách thay hết đất mới một lần.

Xin được lưu ý là sau khi thay đất mới xong, ta tưới nước sơ qua rồi đem chậu vào chỗ mát đôi ba ngày, nếu không phải tìm cách che chắn cho cây tránh được ánh nắng trực xạ trong vài ngày đầu, giúp bộ rễ đủ thời gian hồi sức...

Kỹ thuật
TRỒNG MAI

* * * * * * *

Mỗi giống cây đều có một cách trồng riêng. Có giống đòi hỏi phải trồng với kỹ thuật cao, có nghĩa là có trồng đúng kỹ thuật cây mới cho năng suất cao sau này. Nhưng cũng có giống cây có cách trồng giản dị, tưởng chừng không cần ai hướng dẫn cũng biết, nếu được ai đó chỉ dẫn sơ qua cho một lần cũng đã thuộc nằm lòng.

Trồng Mai cũng giản dị như thế.

Nhưng đó là cách trồng để cây Mai sống và ra hoa. Còn trồng theo cách ghép cành, uốn thế để có cây Mai kiểng cổ, cây Mai ghép nhiều màu, hoặc cây Mai Bonsai tuyệt đẹp thì lại là một việc khác.

Nó đòi hỏi người trồng phải có kỹ thuật già dặn, có hoa tay (khéo tay) và cũng cần thiết phải có trình độ hiểu biết sâu rộng về nghệ thuật cũng như văn hóa Đông Tây kim cổ nữa...

Thực tế là như vậy.

Điều này tuy khó, nhưng thường thì... "Nghề dạy nghề" và "Trăm hay không bằng tay quen", nếu chịu khó thì ai ai cũng có thể bắt tay vào nghề được cả...

DỌN ĐẤT TRỒNG MAI

Trồng Mai ra vườn, dù là với một vài công đất hay vài ba mẫu đất trở lên ta phải dọn đất lập vườn. Công việc này tốn nhiều thời gian và công của hay không là còn tùy vào cuộc đất đó đã thuần thuộc hay chưa.

Nếu cuộc đất vốn là đất vườn, đất ruộng thì chỉ có việc cày bừa hay cuốc xới lại cho đất được tơi nhuyễn, sau đó nhặt nhạnh sạch cỏ dại và các tạp chất như rễ cây, gạch đá còn lẫn trong đất. Việc kế tiếp là lên líp để trồng, nếu đó là đất trũng thấp.

Nếu là đất còn hoang hóa thì phải bắt tay vào việc khai khẩn cực nhọc hơn. Việc đầu tiên là chặt bỏ hết cây tạp, bứng luôn gốc rễ rồi đem ra khỏi khu vực trồng trọt. Kế đó là lo cày ải nhiều lần, phơi đất ra nắng trong thời gian dài đôi ba tháng cho đất ải ra, thoát hết khí độc ẩn chứa trong đất, đồng thời nhờ đó mà tiêu diệt được những mầm mống dịch hại có trong đất như các loại ấu trùng sâu bệnh, các loại nấm, vi khuẩn ... Sau cùng, cày bừa lại cho tơi đất rồi mới lên líp để trồng trọt.

.1.
Lên líp

Do cây Mai không hợp với vùng đất thấp, đất có mạch nước ngầm dâng quá cao, đất thường xuyên hoặc vào mùa mưa bị úng ngập. Nếu trồng Mai vào thế đất thấp như vậy thì phải lên líp mà trồng. Líp trồng Mai rộng hẹp, dài ngắn ra sao là còn tùy vào cuộc đất, tùy vào sự tính toán khôn ngoan của người trồng.

Thông thường, bề ngang líp chỉ cần rộng từ 1m đến 1m20 để ương Mai con (chờ cây lên cao vài tấc rồi bứng lên trồng lại vào chậu, vào giỏ). Với líp rộng khoảng 3m, trồng được 2 hàng Mai (chờ đến bốn năm năm sau bứng ra chậu, ra bầu bán cây chưng Tết).

2
Mương rãnh thoát nước

Giữa hai líp Mai cần kề nhau nên đào mương rãnh để thoát nước. Hệ thống mương rãnh trong vườn càng tốt bao nhiêu thì vườn Mai tránh được ngập úng bấy nhiêu.

B
PHƯƠNG PHÁP NHÂN GIỐNG

Để có cây con mà trồng, ta có hai phương pháp nhân giống, đó là cách nhân giống hữu tính và nhân giống vô tính.

.1.
Phương pháp nhân giống hữu tính

Đây là cách trồng Mai bằng hột. Phương pháp này được ông cha ta áp dụng từ mấy trăm năm trước và ngày nay vẫn còn một số đông người áp dụng.

Ưu điểm của phương pháp nhân giống hữu tính đem lại là tạo được số lượng Mai con một cách dễ dàng, lại không tốn kém và không mất nhiều thời gian lẫn công sức. Thế nhưng, nó có khuyết điểm là cây Mai con thường không mang những đặc tính tốt của cây Mai mẹ : hoa có thể đột biến, như nhỏ hơn, ít cánh hơn, có khi màu sắc cũng không giống...

Trồng theo cách này ta chỉ cần chọn ra những cây Mai có những ưu điểm nhất trong vườn như sai hoa, hoa lớn, cho nhiều cánh, ít sâu bệnh, sinh trưởng tốt v.v... chờ khi hoa tàn, hột chín, hái xuống đem ra gieo xuống đất.

Hột Mai có khả năng nẩy mầm tốt. Mười hột có thể lên cây đến tám, chín.

Chờ khi cây Mai con có chiều cao chừng vài tấc, ta bứng lên trồng vào chậu hay vào giỏ để dùng làm gốc ghép, hay uốn tỉa thành kiểng cổ, hoặc trồng lớn lên làm cây kiểng chơi hoa. Không nên để Mai con khá lớn mới bứng vì dễ bị chết do đứt rễ cái. Bứng Mai con ra khỏi vườn ương cũng phải có kỹ thuật : Trước hết nên tưới nước thật đẫm cho ngấm sâu vào đất. Sau đó, dùng mũi dao phay, cái len nhỏ hay một dụng cụ tự chế nào đó xắn chung quanh gốc với độ sâu hơn tấc rồi bứng nguyên bầu đất ra. nếu bầu đất bị bể, mà rễ cái không bị đứt cây vẫn có khả năng sống được, nhưng sẽ sinh trưởng chậm trong giai đoạn đầu vì mất sức.

Cây Mai con trồng vô chậu, nếu dự tính trồng lâu năm thì nên bắt quặt ngọn rễ cái hướng qua phía không có lỗ thoát nước (lỗ lù) trổ dưới đáy chậu để rễ không mọc dài ra ngoài.

Cây trồng bằng hột lâu lớn, lâu được "chơi" hơn là chiết cành, nhưng chúng có bộ rễ tốt, uốn tỉa lúc nhỏ rất dễ dàng và vừa ý.

2. *Phương pháp nhân giống vô tính*

Đây là cách trồng Mai bằng chiết cành, ghép cành hoặc giâm cành được coi là phương pháp nhân giống mới. Tuy gọi là mới, nhưng các Nghệ nhân trồng

Mai (cũng như trồng các giống cây khác) đã biết đến từ lâu và cũng đã áp dụng hơn nửa thế kỷ nay.

giâm cành để tạo cây con cũng được.

Phương pháp nhân giống vô tính có ưu điểm là cây con giữ được trọn vẹn những đặc tính tốt của cây mẹ, nhưng lại có khuyết điểm là không thể sản xuất đại trà để có đủ số lượng cây trồng, lại mất nhiều thời gian và công sức. Đó là chưa nói đến cây con tạo ra từ cách chiết cành không có bộ rễ tốt để uốn tỉa sau này.

a. CÁCH CHIẾT CÀNH :

Trước hết, chọn một cành nhỏ của cây Mai mẹ, cắt một khoanh vỏ có chiều dài khoảng ba bốn phân, cố tránh đừng để vết cắt phạm vào phần gỗ bên trong, rồi bóc khoanh vỏ đó bỏ đi. Sau đó, ta dùng hỗn hợp đất với phân chuồng hoại nhào lại cho dẻo rồi ốp chặt vào chung quanh chỗ cắt của cành, bên ngoài dùng vải dày hay bao bố hoặc xơ dừa bó lại cho chặt là xong việc. Chăm sóc chỗ chiết là hàng ngày phải năng tưới nước cho bầu đất đó được ẩm cho đến vài ba tháng sau, khi bầu đất có nhiều rễ con bắn ra ngoài là lúc cắt nhánh đó rời khỏi cây mẹ, ta có được cây Mai con theo cách chiết.

Còn một cách chiết cành khác là với những cây Mai thấp mà có các cành phía dưới cũng đạt tiêu chuẩn, ta muốn chiết ra làm cây con, thì vít đoạn dính chiết xuống đất, cũng cắt khoanh vỏ như cách chiết cành ở trên. Sau đó, đắp lên trên đó một ụ đất (cũng như cách bó bầu đất ở trên), độ mấy tháng sau tại khoanh vỏ bị bóc đó sẽ ra rễ và ta có cây Mai con để làm giống.

b. CÁCH GHÉP CÀNH :

Ghép cành còn gọi là tháp cành hay tháp cây là dùng cành của cây Mai mẹ đem ghép vào gốc của một cây Mai khác để tạo ra một cây Mai mới mang đúng những đặc tính tốt của cây Mai mẹ.

Có một cách ghép khác gọi là ghép mắt (mắt lá hoặc chồi non mới nhú) lấy ra từ cây Mai mẹ để ghép sang một cây khác làm gốc ghép, cũng cho kết quả như trên.

Ghép cành, ghép mắt có nhiều cách như ghép tam giác, ghép hình chữ U, hay ghép nêm.

c. GHÉP TAM GIÁC :

Chọn một cây Mai làm gốc ghép, lựa ra một chỗ trên gốc cây để ghép cành hay ghép mắt, rồi dùng mũi dao nhọn và bén rạch một hình tam giác nhỏ tương đương một hột bắp rồi bóc lớp vỏ đó ra. Sau đó, cũng dùng mũi dao bén tách ra một chồi nhỏ hay một mắt lá của cây Mai mẹ đem áp vào chỗ tam giác vừa được lột vỏ của gốc ghép. Xong việc đó, dùng dây vải hoặc băng keo băng vết ghép lại, nhớ chừa chồi hay mắt ghép ra để chúng tăng trưởng. Sau vài tuần,

theo dõi thấy chồi ghép hay mắt ghép xanh tươi có nghĩa là việc ghép đã thành công.

Một gốc ghép có thể ghép được nhiều chồi hay nhiều mắt ghép. Ta thấy một cây Mai ghép có nhiều màu hoa khác nhau chính là do cách ghép này.

Khi mắt ghép đã mọc thành chồi cao (tức là thân cây mới sau này) thì phần thân trên của gốc ghép phải cưa bỏ. Nếu có những chồi từ gốc ghép mọc ra nên coi là chồi "dại" phải lảy bỏ hết.

Việc ghép này hơi khó, đối với những ai chưa có kinh nghiệm. Nếu thực tập vài lần cho quen tay thì việc sẽ không khó nữa.

Ghép hình chữ U cũng theo cách trên. Có điều dùng mũi rao dạch hình chữ U trên gốc ghép, tách lớp vỏ ra rồi lật ngược lên trên. Sau đó, đặt mắt ghép từ cây Mai mẹ vào, lật miếng vỏ của gốc ghép xuống phủ lên một phần mắt ghép (chừa mầm chồi ra ngoài để sau này đâm chồi được dễ dàng) rồi dùng băng keo hay dây cao su cột chặt mắt ghép cho dính chặt vào gốc ghép là được.

d. GHÉP NÊM :

Sở dĩ gọi là ghép nêm là dùng dao bén vạt hình cái nêm trên cành ghép và vạt hình lỗ nêm trên cành ghép (hay làm ngược lại) rồi ráp khít hai bộ phận này lại cho khít với nhau thành một cây mới mà phần gốc là cây cũ và phần thân trên là cây Mai mới.

Điều yêu cầu là cành ghép và gốc ghép phải có đường kính bằng nhau hoặc gần bằng nhau và cả hai cây có độ tuổi ngang nhau mới tốt.

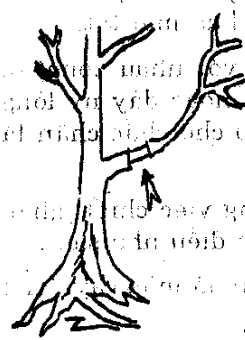
Đặt hai mối ghép khít khao với nhau xong, ta dùng dây cao su hoặc sợi vải hoặc dây ny lông quấn chặt bên ngoài vết ghép cho chắc chắn là được.

Chúng ta chỉ thành công trong việc chiết, ghép cây khi thực hiện đúng những điều như sau :

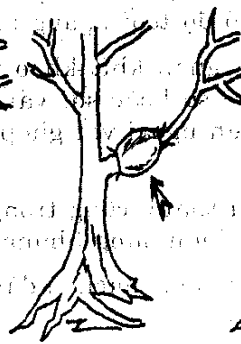
- Nên ghép cây vào mùa mưa, vì đây là mùa cây đang dồi dào sinh lực.
- Tại gốc ghép, chọn nơi vỏ cây tươi tốt để tạo chỗ ghép, như vậy mắt ghép mới hy vọng đạt được thành công, vì nơi ấy nhựa nguyên lưu thông tốt.
- Việc ghép phải thực hiện càng nhanh càng tốt, để lâu lắc nhựa sẽ khô, ghép không kết quả.
- Khi nào mắt ghép thực sự sống, tức là đã đâm chồi mạnh thì mới cưa bỏ phần thân của cây gốc ...

Tóm lại, nhân giống vô tính dù với hình thức nào cũng nên tiến hành vào đầu mùa mưa tiết trời mát mẻ, vừa nhẹ công tưới lại dễ thành công. Mặt khác, sau đó giữa mùa mưa ta đã có cây Mai con trồng ngay tiện.

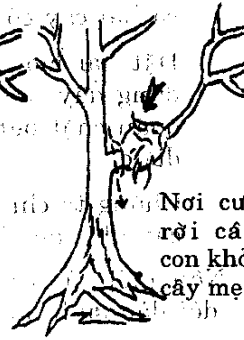
Cách chiết cành

H1. Cành chiết đã bóc vỏ

H2. Cành chiết đã bó bầu đất

H3. Bầu đất đã ra rễ con

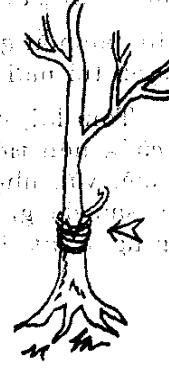
Cách ghép nêm

H1. Gốc ghép đã xẻ lỗ nêm

H2. Cành ghép đã vạt cái nêm

H3. Ghép nêm hoàn tất

C

TRỒNG CHẬU, TRỒNG GIỎ

Nếu chỉ cần trồng với số lượng ít, ta có thể nhận giống Mai con trực tiếp vào chậu hay vào giỏ tre cũng tốt.

Chậu để trồng Mai nếu dùng loại "chậu chợ" làm bằng đất nung cũng bền lại giá rẻ. Nếu dùng loại chậu loại trung có đường kính 30 phân và chiều sâu cũng tương đương như vậy có thể giúp Mai con sống đến lúc trưởng thành.

Còn giỏ đan để trồng Mai vốn làm bằng nan tre chỉ trồng tạm trong vòng một năm là hư hỏng, vì vậy dùng để ương cây con thì được.

Trước hết, ta trộn đất với phân chuồng hoai cho đều rồi đổ đầy chậu và giỏ, sau đó ương hột Mai giống vào. Mỗi chậu nên ương hai ba hột, sau này nhổ bỏ những cây mọc ương yếu, chỉ chừa lại một cây mập mạnh trồng cho đến lớn mà thôi.

Chậu và giỏ tre cũng được dùng để trồng Mai con từ vườn ương bứng vào.

Đất trong chậu vốn ít nên không đủ chất dinh dưỡng nuôi cây Mai được lâu dài, vì vậy cần có sự bón lót cho cây vài lần trong năm theo định kỳ nhất định và vài năm phải thay đất mới vô chậu, như cách mà chúng tôi đã trình bày ở phần trên.

Do việc sửa cây uốn thế phải bắt đầu từ Mai con, Mai tơ, nên ta có thể thực hiện sở thích của mình trên cây Mai con từ trong những chậu chợ này.

Khi công việc uốn tỉa cơ bản đã hoàn thành, lúc bấy giờ ta sang cây qua chậu kiểng tốt mà trồng mới thật ưng ý.

Nói đến chậu kiểng trồng Mai thiết nghĩ không nên đề cập sơ qua được. Người chơi Mai kiểng, nhiều người quý cây Mai đẹp của mình thì ít, nhưng lại quý cái chậu trồng cây Mai đó lại nhiều hơn. Vì rằng, có những cái chậu xưa bây giờ đã liệt vào thứ hiếm có nên nó vô giá, không có tiền nào mua nổi, mà chưa chắc người đang lưu giữ đã dễ dàng chịu bán cho mình.

Với những chậu xưa, có từ cả trăm năm trước hiện nay còn lại không được bao nhiêu, mà đa số lại nằm rải rác trong các ngôi cổ tự. Tuy thời gian qua đã lâu, nhưng bụi thời gian vẫn chưa làm mờ phai nổi nước men và những nét hoa văn sắc sảo viền quanh chậu. Trên chậu xưa thường có chạm hình người như Ngư Ông, Tiều Phu, như Bát Tiên quá hải, các nhân vật trong các pho truyện Tàu có chậu chạm hình Long, Lân, Quy, Phụng hoặc hoa lá; có chậu khắc nổi những chữ, những câu châm ngôn, danh ngôn bằng chữ Nho với ý nghĩa vô cùng thâm thúy nói về đạo lý làm người, hoặc những lời cúng chúc tốt đẹp ...

Chậu đời nay, phần nhiều nhái kiểu chậu xưa từ hình dáng đến hoa văn, nhưng không những nước men kém mà đường nét chạm khắc cũng không được sắc sảo; có điều giá cả lại hợp với túi tiền của đại chúng. Với những chiếc chậu ra lò từ năm bảy chục năm trước tại các lò gốm Lái Thiêu, Biên Hòa... lưu giữ được đến nay cũng được dân trong nghề đánh giá cao.

Xưa nay, nghệ nhân chơi Mai kiểng không những kén chọn cây Mai mà còn kén chọn cả chậu

trồng. Hễ ai trong tay có gốc Mai vừa ý thì thế nào ngày đêm cũng ước vọng tìm được chiếc chậu có giá trị tương xứng mà trồng. Thật vậy, cây Mai cổ với trăm năm tuổi thọ, truyền tay biết bao nhiêu đời người mà nay đặt vào cái chậu mới men nhếch nhác thì quả là bất xứng thật ! Ngay với cây Mai ghép với ba bốn sắc hoa và Mai Bonsai, người trồng còn lao tâm nhọc trí tìm cho ra cái chậu thật ưng ý mới vừa lòng...

Đồng ý trồng chậu càng to cây Mai càng tươi tốt, do lượng đất chứa trong chậu được nhiều. Thế nhưng không phải bất cứ cây nào trồng vào cái chậu nào cũng được cho là hợp. Hợp đây nên hiểu là hợp với khiếu thẩm mỹ của đa số người thưởng ngoạn. Vẻ đẹp chỉ đến khi giữa cây và chậu có sự tương xứng, có sự cân đối, được đồng thanh đồng thủ với nhau. Ngay cây Mai có giá trị mà đem trồng vào cái chậu xấu xí rẻ tiền cũng là không hợp.

Với cây Mai to cao tất chỉ xứng với cái chậu vừa lớn vừa sâu. Với chậu có đường kính rộng đến cả thước thì trồng cây Mai có đường kính đoạn gốc từ 15 đến 20 phân mới vừa. Còn loại Mai ghép dù có gốc lớn cũng nên trồng vào chậu có chiều sâu tương đối, chậu sâu quá lại không hợp.

Còn một điều cần đề cập đến nữa là cây trồng vào chậu nhất thiết không phải chỉ đặt vào vị trí giữa trung tâm chậu mới đúng cách. Có cây phải trồng vào giữa chậu nếu cây đó có thể đứng thẳng. Có cây phải đặt chệch một bên nếu được uốn theo thế thác đổ, gió đưa...

Đây cũng nằm trong quy tắc về kỹ thuật trồng cây kiểng mà ai ai cũng đã từng biết.

Chăm sóc cây Mai

* * * * *

Cây Mai tuy dễ trồng, dễ sống, nhưng không phải vì thế mà ta lãng công chăm sóc được.

Mai trồng đại trà ngoài vườn thì có thể nhẹ công chăm sóc hơn là những cây Mai đã qua bao nhiêu lần tuyển lựa, được nằm trong vườn kiểng.

Với người đời, thú chơi bao giờ cũng lắm công phu. Mà với giới nghệ nhân, dù trót đa mang với thú chơi gì cũng thích tự mình bỏ công ra chăm sóc, mất ăn mất ngủ vì đó cũng chấp nhận, như vậy niềm vui và sự cảm hứng mới chắp cánh dâng cao.

Trên đời, có nhiều người lắm tiền nhiều của, cũng thích chơi cây kiểng như ai, nhưng việc chăm sóc cho vườn cây lại giao cho kẻ khác lo liệu. Thành thật mà nói cách chơi đó không đủ sức để giải muộn tiêu sầu, không đem lại nhiều hứng khởi bằng người hàng ngày tự tay tỉa lá bắt sâu, sáng ra với ca nước rửa mặt trên tay đồng thời tưới cây luôn thể ...

Chăm sóc cây Mai cũng có nhiều việc phải làm như :

1.
Tưới nước

Cây Mai tuy chịu nắng hạn, nhưng điều này không có nghĩa là giống cây này có khả năng chịu được hạn cao.

Trong mùa nắng, ta nên chăm lo tưới nước cho cây Mai. Với Mai trồng đại trà ngoài vườn, mỗi ngày hoặc cách ngày tưới nước một lần mới tốt. Tưới thẳng vào gốc và xịt nước với tia nhỏ lên khắp tán lá lại tốt hơn. Nên tưới vào lúc sáng sớm (trước 9 giờ) hoặc tưới vào lúc chiều, lúc tia nắng không còn gay gắt.

Vào mùa mưa, Mai trồng vườn khỏi tưới cũng được, trừ trường hợp nhiều ngày nắng gắt kéo dài thì phải tưới nước để giữ đất được ẩm.

Mai kiểng trồng trong chậu thường bị khô nước vì đất chứa trong chậu quá ít nên không giữ ẩm được lâu. Do đó, Mai kiểng trồng chậu phải tưới nước mỗi ngày, ngày tưới hai lần sáng, chiều mới tốt.

Tưới nước vô chậu không nên gấp gáp, tưới từ từ nước mới ngấm đều khắp các ngõ ngách trong chậu, các rễ mới tìm được nguồn nước mà hút lên nuôi cây. Nếu trồng nhiều, ta tưới sơ qua các chậu một lần, sau đó tưới thêm lại một lần nữa.

Phải dùng nguồn nước sạch để tưới và là nước ngọt mới tốt. Nước nhiễm phèn, nhiễm mặn không hợp với cây Mai.

Khi tưới nước vô chậu, thỉnh thoảng cũng nên

để ý đến những chậu rút nước quá chậm, hoặc có triệu chứng úng nước. Lý do là lỗ thoát nước ở đáy bị đất cát bít kín, cần phải dùng que nhỏ thông ngay, nếu để lâu cây Mai đó sẽ chết, vì bộ rễ bị hư thúi.

Vào mùa mưa, việc tưới nước đỡ vất vả hơn, chỉ khi nào nắng to liên tiếp trong nhiều ngày liền khiến mặt đất trong chậu quá khô thì mới tưới cho đất được ẩm.

Trồng Mai mà thiếu nước tưới cây sẽ sinh trưởng kém, dấu hiệu thấy rõ nhất là lá cây vàng úa và rụng dần. Đó là chuyện đại kỵ, vì hễ lá rụng là cây ra hoa. Trường hợp cây Mai ra hoa bất thường này (không phải là dịp Tết) sẽ làm cây suy yếu. Ai trồng Mai cũng nên chú ý đến việc này.

2. Bón phân

Như phần trên đã đề cập, trồng Mai cũng phải bón phân. Nếu biết chắc là đất trồng không được màu mỡ, thiếu chất dinh dưỡng cần thiết nuôi cây thì lại càng phải bón phân nhiều hơn nữa.

Đừng can nghĩ trồng Mai chỉ để khai thác hoa trong dịp Tết, chứ không phải như trồng các giống cây ăn trái hoặc cây lương thực khác mà phải tốn tiền phân, để rồi cả năm không bón cho cây hoa này một tí phân nào cả !

Ai bảo hoa Mai không phải là ... tiền ? Thật ra, có khi trồng Mai còn có lợi hơn trồng một số giống cây khác ! Cứ nhìn giá Mai trong những ngày cận Tết

thì đủ thấy những cây Mai tốt có giá trị đến mức nào!

Trồng Mai phải bón phân, nhất là đối với cây trồng trong chậu. Nên bón thúc một năm hai lần, trước và sau mùa mưa. Vụ bón trước mùa mưa là thúc cây mau phát triển và vụ bón trước mùa nắng là thúc cây có lực để phát triển hoa. Kinh nghiệm cho thấy, cây Mai nào được tưới nước mun phân đầy đủ thì cả năm cây tươi tốt và mùa Tết sẽ sai hoa và rất lớn.

Cây Mai thích hợp với phân chuồng và phân bồi (phân rác mục) kế đó là phân bánh dầu. Về phân vô cơ thì có NAP hoặc Urê... Thật ra, số lượng phân bón cho cây Mai trong năm không nhiều, nên sự tốn kém cũng không là mối bận tâm quá lớn.

3. Diệt cỏ dại

Cỏ dại đối với cây Mai trồng ngoài đất cũng như trồng trong chậu kiểng chẳng khác gì chuột bọ và chim trời phá hoại lương thực của ta. Cỏ dại tranh ăn chất bổ của phân được bón vào đất với Mai, vì vậy hễ thấy cỏ dại là phải trừ tuyệt ngay.

Cỏ trong chậu thì nhổ bằng tay, nên tưới nước trước cho đất mềm để dễ nhổ hết gốc. Cỏ ngoài vườn Mai thì phải cuốc xới cho trốc hết gốc rễ, sau đó gom lại đốt bỏ.

Nên diệt cỏ vào trước mùa mưa hàng năm, nếu không cỏ sẽ mọc thành ... rừng, công việc diệt cỏ lại càng vất vả hơn.

4.

Bắt sâu

Cây Mai có đặc tính kháng bệnh cao, nên ít bị sâu rầy phá hại, thế nhưng không phải là không có điều đáng lo. Hàng ngày hoặc đôi ba ngày một lần ta nên quan sát trên lá, trên cành, trên thân cây Mai xem có bị các loại sâu rầy tấn công hay không. Nếu phát hiện có sâu rầy thì nên tận diệt ngay, đừng để chúng đủ thời gian lây lan sang phá hại những cây khác, khó trị.

*** SÂU ĐỤC THÂN :**

Cây Mai sống khỏe nhưng lại dễ chết vì giống sâu cực nhỏ gọi là "Sâu đục thân". Xưa nay, người trồng Mai nào cũng thù ghét loại sâu này, vì thường khi phát giác ra sự hiện diện của chúng thì cây Mai quý giá của mình, nếu không chết đứng thì cũng phải cưa cành, chặt nhánh làm hư hại cây.

Sâu đục cây tác hại bằng cách đục một lổ nhỏ bằng đầu que nhang vào nhánh cây, hay thân cây để chui vào trong đó âm thầm đục rỗng lõi gỗ và làm chết phần cây bị nó tác hại.

Nếu quan sát kỹ ta sẽ thấy bên ngoài chỗ chúng đục lổ có một ít bột gỗ như dạng mạt cưa mịn vương ra ngoài. Nên dùng mũi dao nhọn khoét rộng lỗ ấy ra, nếu tìm thấy sâu thì giết ngay, còn không thì bơm xịt thuốc trừ sâu vào đó để giết cho bằng được con sâu quái ác ấy.

Trường hợp để lâu không phát giác được thì bộ

phận nào của cây bị sâu ăn sẽ tàn héo và chết dần. Những cây Mai có cành lá bị héo úa thì nên hiểu cành đó đã bị sâu đục thân tấn công. Ta chỉ còn cách chặt bỏ ngay nhánh cây đó để cứu những nhánh cây lành mạnh khác. Nhiều người đã gặp thình thoảng có một cây Mai lớn tự nhiên chết đứng trong vườn, cưa xuống mới thấy nó đã bị sâu đục thân đục rỗng hết phần ruột bên trong !

Với những vườn Mai có xịt thuốc trừ sâu theo định kỳ, thường tránh được thứ sâu bệnh tai hại này tác hại. Dùng thuốc Basudin hay Malathion rất tốt.

*** RẦY BÔNG :**

Sở dĩ có tên là Rầy bông vì thân bầy màu trắng lẫn lộn với sắc đen, khi bám vào cành Mai nào cũng xuất hiện với số nhiều, bám chi chít dày đặc đứng xa trông như cây trổ bông trắng vậy.

Giống rầy này tác hại nặng làm hư hại cành lá và nhiều khi dẫn đến cả cây hoặc cả vườn Mai bị chết. Nhà vườn trồng Mai nào cũng ngán ngại khi thấy giống rầy này xuất hiện trong vườn Mai của mình.

Thoạt tiên, chúng chỉ xuất hiện với số ít, bu bám vào các đọt non của cây Mai để hút nhựa. Sau một thời gian ngắn nếu không bị tiêu diệt kịp thời, chúng sẽ lây lan qua các đọt khác rất nhanh, rồi từ cây này sang cây khác, chẳng bao lâu khắp vườn Mai đã trắng xóa với rầy bông.

Cành Mai nào đã bị rầy bông phá hại thì héo rủ xuống rồi chết dần do bị hút hết nhựa. Một cây

mà có nhiều cành khô héo như thế thì cả cây cũng chết luôn.

Để trừ loại rầy này, khi thấy chúng vừa xuất hiện trên đọt Mai nào thì dứt khoát bẻ bỏ cành đó đừng thương tiếc, rồi đem ra khỏi khu vực trồng Mai đốt bỏ. Sau đó, ta dùng thuốc rầy xịt ngừa một lần lên không những tán lá của cây Mai đó mà cả những cây chung quanh với diện tích rộng chừng nào tốt chừng ấy.

Gặp trường hợp rầy đã xuất hiện quá nhiều, cũng nên xịt thuốc rầy theo cách đó, nhưng phải xịt nhiều lần hơn, mỗi tuần ba lần cho đến khi nào biết chắc là đã trừ hẳn được.

Ngoài rầy bông, vườn Mai thỉnh thoảng còn bị loại rầy đen phá hại. Trừ rầy đen cũng xịt thuốc theo cách trên.

Kinh nghiệm cho thấy, nếu vườn Mai nào xịt thuốc rầy theo định kỳ hàng năm thì ít khi bị rầy bông tấn công, mà dù chúng có xuất hiện đi nữa cũng không gây tác hại lớn.

* **SÂU TƠ :**

Đây là giống sâu nhỏ chuyên ăn lá Mai non. Chúng có thể xuất hiện quanh năm, nhất là mùa Mai ra lá non. Gọi là sâu tơ vì chúng nhả những sợi tơ nhỏ như tơ nhện quấn hết lá non đầu cành Mai lại với nhau, rồi ăn dần cho đến lúc hết đọt.

Nếu ít thì ta lần lượt phá bỏ các tổ tơ của chúng và bắt sâu giết đi. Còn xuất hiện nhiều thì nên sử dụng thuốc rầy trừ chúng.

SÂU NÁI :

Sâu nái lớn hơn sâu tơ nhiều lần, tác hại của nó cũng như sâu tơ là chuyên ăn lá Mai non. Sâu nái mình có nhiều lông chớm chớm, nếu đụng vào thì trên da sẽ bị dị ứng với chứng ngứa ngáy rất khó chịu.

Vì vậy, không nên bắt chúng bằng tay mà nên lấy bỏ chiếc lá mà chúng đang bám vào (chỉ bám vào mặt dưới của phiến lá). Sâu nái còn nhỏ thì màu xanh, lớn lên trở thành màu nâu.

Nếu chúng xuất hiện nhiều thì cũng là chuyện đáng lo, chỉ còn cách xịt thuốc rầy là trừ tuyệt.

Tóm lại, sâu rầy phá hại cây Mai tuy ít nhưng cũng đáng ngại. Cách phòng ngừa là nên xịt thuốc rầy theo định kỳ hàng năm, khoảng vài tháng một lần mới tốt. Thường thì các nhà vườn ưa xao nhãng việc này, nhiều người cho là không quan trọng, đôi khi chờ lúc nước đến chân lại nhảy không còn kịp nữa.

5.
Theo dõi cây chiết, ghép

Chiết Mai cũng như ghép Mai là những công việc khó khăn, đòi hỏi người chuyên môn cao mới dễ đạt được thành công. Thế nhưng, dù chuyên môn đến đâu cũng có lúc gặp thất bại.

Công việc chăm sóc Mai cũng gồm cả việc thường xuyên theo dõi sát sao đến những cành chiết, cây ghép ra sao để kịp thời xử lý.

Phải thường xuyên tưới nước để giữ bầu đất cành chiết luôn luôn được ẩm thì mới hy vọng thành công. Bầu đất này chỉ cần mất nước một đôi ngày thì dù rễ non có lú ra cũng bị chết khô. Tốt hơn hết, nên dùng một hộp thiếc hay một cái lon sữa to, chứa đầy nước, đáy lon, đáy hộp đục một lỗ nhỏ cho nước rỉ ra từng giọt nhỏ, rồi tìm cách treo cái lon nước đó trên bầu đất để nó được ẩm thường xuyên. Cây chiết cành nào cũng đồng loạt treo cái lon nước như vậy, liệu chừng khi nào hết nước, ta đến từng cây châm nước đầy lon là được.

Với những mắt ghép, hàng ngày cũng phải để mắt quan sát xem mắt ghép nó sống không. Nếu không hy vọng thì kịp thời trổ mắt ghép khác, đỡ tốn thời gian chờ đợi. Vì trên một gốc ghép, ta có thể ghép được nhiều nơi với nhiều mắt khác nhau.

6. *Lặt lá Mai*

Lặt lá Mai còn gọi là trẩy lá Mai, là việc làm cho Mai "rụng" hết lá hàng loạt đến mức trụi lũi vào dịp trước Tết, mà chúng tôi đã có dịp trình bày ở phần trước rồi.

Trẩy lá là trẩy từng chiếc lá một trên cây Mai cho đến khi cây chỉ còn trơ cành mới thôi. Điều này không có nghĩa là phải trẩy từng chiếc lá một, vì làm như vậy biết bao giờ mới xong. Nếu trong vườn chỉ trồng một vài cây Mai thì trẩy sao cũng được, nhưng trong vườn rộng lớn, với số lượng cây quá nhiều thì

phải biết cách riêng thì mới thanh toán xong công việc trẩy lá được.

Vì rằng, như quý vị đã biết, thời gian để trẩy lá Mai không nhiều, giải quyết xong trong ngày mới tốt. Công việc này mà làm lai rai thì hoa Mai ngày Tết không sao nở đúng ngày và như vậy không còn giá trị nữa.

Do đó, vào dịp trẩy lá Mai, nhiều nhà vườn phải huy động số lượng nhân công đông đảo, trong đó có tất cả người nhà già trẻ lớn bé và cả bè bạn kéo nhau ra vườn làm việc tất bật để cho xong công việc.

Việc nhìn qua tưởng dễ, nhưng trẩy lá Mai là cả một nghệ thuật, không phải "tay ngang" nào cũng có thể làm được.

Lá Mai khi thật già thì chỉ cần lắc nhẹ tay, dù lắc theo chiều nào cũng dễ rụng. Nhưng với lá còn xanh thì cuống lá dính chặt vào cành, nếu không biết cách trẩy thì coi chừng ... Có khi lá rời được khỏi cây thì nó còn bóc theo một đoạn dài vỏ cành nữa, đã làm hư hại nụ hoa mà còn hư luôn cả cành mang chiếc lá đó.

Với người trẩy lá chuyên môn thì họ làm công việc vừa chóng vánh vừa nhẹ nhàng. Một tay họ vít chặt đầu cành, còn tay kia nắm từng chiếc lá Mai trẩy ngược ra sau là được. Hễ lá này rời cành thì họ trẩy sang lá khác... Việc họ làm trông dễ dàng và nhanh chóng như đang tuốt lá vậy. Còn một cách nữa là một tay nắm chặt đầu cành, tay kia cầm từng chiếc lá giật xuôi về phía thuận của nó... Trẩy theo cách này, dù gặp cuống còn dai cũng không bị xước vỏ.

Muốn cây Mai trổ sai hoa thì phải tẩy sạch hết lá non lẫn lá già, miễn là đừng gãy ngọn cành là được.

7. *Việc uốn tỉa*

Với những cây Mai kiểng, việc uốn tỉa cho cây nên hình nên dáng là việc làm thường xuyên của người làm vườn cũng như Nghệ nhân chơi cây cảnh. Chăm sóc cây kiểng cũng có nghĩa là tiếp tục công việc hàng ngày của mình như uốn thân, sửa nhánh và theo dõi sự thành công của công việc đó đã đi đến đâu... Đây là công việc mà ai cũng say mê, mà một khi đã say mê thì dù có vất vả đến đâu cũng không biết chán.

Tóm lại, việc chăm sóc cho Mai không nhiều và cũng không đòi hỏi nhiều công sức lắm. Thế nhưng, vẫn có những việc gần như phải cập nhật hóa mới xong như theo dõi sâu rầy phá hại chẳng hạn.

Cho Mai ra hoa đúng vào dịp Tết

* * * * * *

Theo phong tục cổ truyền của ta, ngày Tết là ngày thiêng liêng nhất. Đây là dịp để mọi người trong gia đình đoàn tụ bên nhau rồi dâng hương để cúng bái Tổ tiên.

Đây cũng là dịp để bà con, họ hàng, bạn bè thân sơ thăm viếng lẫn nhau. Vì vậy, dù giàu hay nghèo, dù sang hay hèn, nhà nào cũng phải quét tước, dọn dẹp mọi thứ cho ngăn nắp để khỏi bị bà con bè bạn cười chê.

Ba ngày Tết Nguyên đán, phòng khách nhà nào dù không trang hoàng lộng lẫy cũng phải chưng dọn bàn ghế tươm tất, rồi những chậu hoa, những tranh ảnh. Ở Nam bộ, hầu hết mọi nhà đều chưng hoa Mai, vì hoa Mai là biểu hiện của ngày Tết, là hy vọng của một năm mới bắt đầu. Vì vậy, trong ba ngày này, ai cũng muốn trong nhà mình có một cành Mai nở đẹp, hay một chậu Mai vàng rực với những đóa hoa to như vậy mới thỏa lòng mãn nguyện.

Đầu năm đón Xuân vui Tết với tấm lòng rộng

mở, với niềm hy vọng tràn đầy, mà trong phòng khách lại có những chùm hoa Mai nở rộ nữa thì còn gì vui sướng hơn. Hơn nữa, sắc vàng của hoa Mai còn là biểu hiện của sự may mắn, của thịnh vượng và hạnh phúc... Đầu năm mới mà gặp được cây Mai trổ hoa đẹp như vậy thì còn gì sung sướng hơn, hạnh phúc hơn. Chủ nhân đã mừng, mà khách đến chúc Xuân cũng cảm thấy vui lây.

Ngược lại, ngày Tết mà mua phải cây Mai (hay cành Mai) trên cành hoa chưa bung vỏ lụa, hay với những nụ non, hoặc đã nở rộ trước đó đôi ngày rồi thì ... quả là buồn chán, thất vọng não nề !

Như vậy, dù cái Tết đã được tổ chức chu đáo đến đâu cũng trở nên vô nghĩa ! Làm sao hân hoan cho được khi niềm hy vọng chất chứa trong lòng bị tắt ngấm, mà tất cả chỉ vì cây Mai nở hoa không đúng dịp vui mừng này !

Với những cây Mai gây thất vọng lớn cho chủ như vậy đâu ai dám tiếp tục chưng bày trong phòng khách suốt ba ngày Tết ! Chỗ đứng danh dự của nó bị tước đoạt ngay và có thể bị di dời ra một chỗ khuất nào đó ở ngoài vườn hoặc chái hè.

Trình bày như vậy để quý vị thấy rõ chọn một cây Mai có hoa nở đúng vào dịp Tết (từ giờ giao thừa trở đi, hay trễ lắm là trong ngày mồng một) là việc người chơi Mai Tết nào cũng quan tâm. Vì vậy, chúng ta đừng ngạc nhiên khi thấy nhiều người từ rằm tháng Chạp trở đi, ngày nào cũng lặn lội đi chọn cho mình một cây Mai Tết.

Thực tế có nhiều người gặp cảnh xui rủi, mua phải cây Mai không nở hoa đúng vào dịp Tết, lại

nghĩ rằng mình đã ... bị lừa, nên không tiếc lời oán trách người bán.

Thật ra phía chủ vườn (hay người bán) họ không hề có ý gian dối hay lừa lọc khách hàng của mình. Vì rằng ít ai vì chút lợi nhỏ riêng tư mà nỡ gây ra nỗi thất vọng lớn cho người, nhất là vào dịp thiêng liêng Tết nhất.

Có chăng là trường hợp vào những ngày cận Tết, chợ búa sắp dẹp, những cây Mai có hoa xấu bị chê (vì không nở đúng ngày) chủ vườn bán tháo bán đổ với giá hạ để rảnh tay ra về. Ai ham rẻ mua phải những cây Mai có hoa không đạt là tất nhiên, cuối cùng phải gặp cảnh hẩm hiu. Nếu đúng như vậy thì đó là tại mình, vì "của rẻ là của ôi" vốn là chuyện ai ai cũng biết.

Hằng năm, chủ vườn Mai nào cũng có lệ trẩy hết lá Mai trong vườn vào ngày rằm tháng Chạp. Đúng ra, tùy vào thời tiết của từng năm ra sao, mà người ta trẩy lá vào ngày rằm, hoặc trước hay sau đó một đôi ngày, để Mai trổ hoa đúng vào dịp Tết. Đó là kinh nghiệm của nhà vườn và đó cũng là lương tâm của người trồng và bán Mai.

Thế nhưng, những ngày cuối năm Âm lịch thời tiết có thể đột nhiên thay đổi bất thường đến độ không ngờ : có thể trời đang ấm áp trở nên lạnh giá, hoặc đang nắng ráo lại có mưa bão, hay ngược lại. Sự thay đổi thời tiết đột ngột vào những ngày cuối năm đó, chính là nguyên nhân để hoa Mai nở không đúng ngày như ta hằng mong muốn.

Vậy gặp trường hợp trớ trêu này ta nên trách ai ? Trách người bán thì vô lý, trách Trời cũng không

được, vì "Nắng mưa là chuyện của Trời" ta làm sao can dự vào được ! Vậy thì ta chỉ trách ta ! Ta tự trách mình vì cái tội chơi Mai mà không biết cách *hãm* hay *thúc* ra sao cho Mai nở đúng ngày !

Xin được phép nói cách khác, việc canh cho hoa Mai nở đúng vào dịp Tết ta không thể trông cậy vào sự tính toán của chủ vườn (hay của người bán), cũng không nên vội tin vào tài "Dự đoán thời tiết" của mình (trừ trường hợp quả thật mình có tài đó), mà nên tin vào tài biết *hãm* hay *thúc* của chính mình.

Điều này có nghĩa là những ngày cận Tết ta nên theo dõi sự nở hoa của cây Mai ra sao để kịp thời xử lý việc ra hoa đúng ngày của nó.

Việc này xét ra không quá khó, chúng tôi sẽ "mách" quý vị sau. Bây giờ, ta cùng tìm hiểu một vấn đề cần biết trước, đó là :

* TÌM HIỂU QUY TRÌNH HOA MAI NỞ RA SAO?

Từ ngày cây Mai bị tuốt hết lá (thông thường là ngày rằm tháng Chạp) trên các cành Mai cũng đã chớm xuất hiện những nụ hoa nhỏ bằng nửa hột gạo, hoặc đã bằng hột gạo. Những nụ hoa này thường xảy ra từ nách lá.

Mỗi nụ hoa như vậy lớn dần lên thành một cái hoa to (gọi là hoa Cái) có lớp vỏ lụa bao bọc kín bên ngoài.

Nhưng cái hoa Cái đó không phải chỉ là một cái hoa đơn độc, vì đến ngày vỡ lụa bung ra thì trong đó lộ ra một chùm hoa nhỏ, với số lượng nụ nhiều ít không nhất định. Mỗi nụ nhỏ đó là một hoa Mai sau này.

Tính từ ngày vỏ lụa của hoa Cái bung ra, các nụ hoa xuất hiện rồi lớn rất nhanh, độ 7 ngày sau thì nở. Trong một chùm, nụ nào phát triển nhanh thì nở sớm, nụ nào phát triển chậm sẽ nở sau đó đôi ba ngày ...

Tùy theo giống Mai mà ngày tàn của hoa có khác nhau. Có giống hoa chỉ nở được một hai ngày đã vội tàn. Có giống hoa khoe sắc được ba ngày, hoặc lâu hơn.

Thông thường hoa mai chỉ nở được ba ngày rồi tàn. Ngay ngày đầu những cánh hoa nở bung ra, chùm nhụy vàng ở giữa cũng xòe ra khoe sắc. Qua ngày thứ hai, đầu các cánh hoa không còn ngay thẳng nữa mà cong lên, chùm nhụy cũng chụm lại. Và qua hôm sau các cánh hoa tự rời ra rơi lả tả xuống đất khi gặp cơn gió nhẹ, hoặc bị va chạm.

Như vậy, nếu thời tiết trong những ngày cuối năm ấm áp, mà vỏ lụa của hoa bung ra đúng ngày 23 tháng Chạp, thì có hy vọng đúng đêm Giao thừa hoa Mai đã bắt đầu nở lác đác để chào đón Chúa Xuân. Những cây Mai đó sáng mồng một năm mới đã ... vàng rực !

Đó là quy trình nở của hoa Mai.

*** NGÀY TRẨY LÁ MAI :**

Mỗi năm, cây Mai nào cũng rụng hết lá già một lần vào tháng cuối năm Âm lịch, sau đó trổ nhiều hoa, rồi đồng thời thay lá mới.

Muốn hoa Mai nở đúng vào dịp Tết, ta phải tự tay trẩy trụi hết lá Mai trên cây, sau khi có sự tính toán kỹ là nên trẩy lá vào ngày nào.

a/ Tính toán về thời tiết : Từ mồng mười tháng Chạp ta nên "chiêm nghiệm" việc sau đây :

- Nếu biết trước nửa tháng cuối năm nắng sẽ tốt, khí trời ấm áp thì chắc chắn hoa Mai sẽ nở sớm. Ta sẽ trẩy lá trễ.

- Nếu biết trước nửa tháng cuối năm sẽ có mưa to hoặc trời trở lạnh thì năm đó Mai sẽ nở hoa trễ. Ta sẽ trẩy lá sớm.

b/ Quan sát nụ hoa trên cây : Cần quan sát nụ hoa đã xuất hiện trên cây trước khi trẩy lá ra sao, để định ngày trẩy lá cho đúng :

- Nếu thấy nụ hoa còn nhỏ, với Mai vàng 5 cánh phải trẩy lá vào ngày 13 tháng Chạp.

- Nếu thấy nụ hoa hơi lớn, với Mai vàng 5 cánh, phải trẩy lá vào ngày rằm hoặc sang ngày 16 tháng Chạp.

- Còn thấy nụ hoa đã lớn, độ ba bốn ngày nữa sẽ bung vỏ lụa nên lùi ngày trẩy lá đến 18, 19 hoặc 20 tháng Chạp.

Tóm lại, từ ngày mồng mười tháng Chạp ta nên quan sát nụ hoa từng cây Mai lớn nhỏ ra sao, rồi chiêm nghiệm thời tiết để tính toán ngày nào là ngày trẩy lá.

Việc tính toán sao cho đúng ngày "Đưa Ông Táo về Trời" là 23 tháng Chạp hoa Cái bung vỏ lụa là thành công.

Nói cách khác, việc trẩy lá Mai không nhất thiết phải là ngày rằm tháng Chạp như dân gian thường nói, vì còn tùy thuộc ở điều kiện thời tiết trong những ngày cuối năm ra sao và sự trưởng thành

của nụ hoa Cái trên cây ra sao rồi mới đi đến quyết định nên trẩy lá trước hay sau rằm tháng Chạp và là ngày nào ...

Với loại hoa Mai nhiều cánh, sau khi tính toán kỹ theo cách trên, ta nên trẩy lá trước thời hạn hoa năm cánh khoảng một tuần. Nghĩa là cũng cùng chung một điều kiện, hoa Mai năm cánh phải trẩy lá vào ngày 8 tháng Chạp mới vừa, vì loại này hoa phát triển chậm hơn.

Xin lưu ý là sau ngày trẩy lá Mai, ta đừng nên chủ quan ... "mọi việc cứ phú cho Trời" mà được vẫn theo dõi sự biến động của thời tiết bên ngoài ra sao : chẳng hạn nếu đã đến ngày 26, 27 tháng Chạp mà vỏ lụa mới chịu bung thì ta phải *thúc* cho Mai mau nở bằng cách phải tưới phân NPK lên gốc cây, theo tỷ lệ 10 lít nước hòa với một muỗng canh NPK để kích thích cho hoa mau lớn. Chỉ cần tưới phân này một lần thôi. Cũng có cách mỗi ngày phải tưới nước vài ba lần, bưởi từ ngọn trở xuống. Nhiều người áp dụng cách xịt thuốc rầy ... Ngược lại, trời đang nắng hạn mà đổ mưa rào thì hoa Mai sẽ nở sớm, thì hạn chế số lần tưới nước trong ngày, chỉ tưới vào một cử trưa với lượng nước tưới vừa phải. Đồng thời, gặp nắng trở lại, ta nên đem Mai ra phơi nắng để *hãm* chúng không nở sớm.

Tóm lại, việc trẩy lá Mai vào ngày nào là tùy vào từng cây, chứ không phải hễ đến ngày đó, tháng đó là tất cả các cây Mai trong vườn đều trẩy tuốt luốt cả. Cây nào cần trẩy lá trước thì trẩy sớm, cây nào xét ra chưa đúng ngày thì trẩy trễ.

Chưng Mai ngày Tết

* * * * * *

Chưng Mai ngày Tết là một tục lệ đã có từ lâu đời của người mình. Đúng ra tục lệ này chỉ có ở miền Nam, vì miền Nam hoa Mai nở đúng vào dịp Tết. Cũng như miền Bắc, Tết đã có hoa Đào.

Hoa Mai có thể nở được quanh năm, vì hễ làm cho Mai rụng lá thì nụ hoa sẽ xuất hiện. Thế nhưng người đời có thói quen kỳ lạ, họ chỉ quý hoa Mai nở trong ngày Tết mà thôi và gần như dửng dưng khi thấy hoa Mai nở trong ngày thường. Đó là điều khó hiểu và từ trước đến nay chưa ai giải thích được chuyện này.

Có thể đa số người đời xưa nay đã xem hoa Mai là biểu tượng của ngày Tết Nguyên đán. Chớ nên chỉ có hoa Mai nở trong dịp Tết mới mang được ý nghĩa sâu đậm mà thôi (?).

Chỉ biết một điều, màu vàng của hoa Mai từ lâu đã được xem là màu hy vọng, tượng trưng của sự giàu sang phú quý, hợp với niềm hân hoan chờ đón Tết đang rạo rực trong lòng người. Vì vậy, ngày Tết mà trong nhà có một vài cây Mai hoa nở rộ thì niềm hân hoan trong lòng lại càng được dịp dâng cao gấp bội.

Do hoa Mai tượng trưng cho sự may mắn suốt cả năm, mà ngày Tết lại là dịp để bà con họ hàng, bạn bè thân quen đến chúc Tết đông đảo, nên tìm một chỗ để chưng cây Mai đẹp trong phòng khách sao cho nổi bật là điều mà người nào cũng phải đắn đo suy nghĩ.

Đây không hẳn chỉ là việc "Xấu che tốt khoe" mà còn có ý nghĩa chia xẻ niềm vui chung với bao nhiêu người khác. Ai thấy cây Mai đẹp trong ba ngày Tết lại không ưng ý, lại không vui, nhiều người lại coi đó là duyên may đối với mình.

Với Mai cành thì phải chọn những cành thật đẹp, thật tươi, hoa thật nhiều để chưng lên bàn thờ cúng tổ tiên. Có nhà chưng Mai vào lộc bình chung với các loại hoa khác như Vạn thọ, Mòng gà, Cúc ... Chưng theo cách này thì cành Mai phải vượt lên cao mới đúng cách, vì như vậy mới phô diễn được những chùm hoa vàng rực rỡ. Có nhà chỉ chưng cúng mỗi một thứ hoa Mai đơn độc mà thôi, nhưng chưng theo cách này lại đẹp, bên cạnh bộ lư đồng bóng lộn, những cành Mai với những chùm hoa vàng rực càng nhìn càng thấy nổi bật hẳn lên.

Với Mai trồng trong chậu thì chưng ở sân, ngay cửa phòng khách hoặc trong phòng khách. Cây Mai được chọn chưng ở phòng khách trong ba ngày Tết chắc chắn là cây Mai đẹp nhất, ưng ý nhất. Cây Mai đẹp phải được trồng trong chậu đẹp. Có nhà dùng giấy đỏ bọc kín chậu Mai lại, vì ngày Tết mà dùng màu đỏ lại cho là màu "hên". Cái may mắn của Mai cộng chung với cái "hên" của chậu nữa thì thật là quá hợp.

Phòng khách ngày Tết dù sang cả đến đâu mà

thiếu bóng cây Mai đẹp cũng trở nên vô vị. Đó là điều ai cũng nhận thấy. Mai chưng Tết không ai để cành nhánh tỏa ra tứ phía mà được kết tròn lại như một búp hoa to. Làm như vậy trông vừa gọn lại vừa đẹp. Khen cho ai đã nghĩ ra được cách thức này. Khi Mai bắt đầu nở hoa lai rai thì trên "búp hoa to" này những cánh hoa vàng chen lẫn với nhiều nụ xanh. Tất cả những sắc màu đó đều là sắc màu của hy vọng. Và đến ngày tất cả hoa Mai trên cây cùng nở rộ thì trông "búp hoa to" kia chẳng khác nào một khối vàng. Đầu năm mà nhà có cây Mai tuyệt đẹp như vậy thật không còn gì sung sướng hơn, hạnh phúc hơn và hãnh diện với bạn bè khách khứa hơn.

Ngày Tết, trong phòng khách, nhiều nhà còn chưng cây Mai ghép. Đây là cây Mai thấp, gọn, trên đó ghép hoa nhiều màu, phô trương được nét lạ, khách đến chúc Xuân ai nhìn cũng thích.

Mai ghép còn gọi là Mai lùn, nguyên đó là cây Mai cao ráo bình thường, nhưng chỉ dùng có đoạn gốc, phần thân trên cưa bỏ. Trên phần gốc đó được Nghệ nhân ghép những cành mới làm thân. Và những cành mới này vốn là những chồi, những mắt của những cây Mai khác có những đặc điểm lạ như hoa vàng nhiều cánh, nhiều tầng, hoa Mai trắng, hoa Mai đỏ, xanh và những màu lai tạo khác.

Một cây Mai nở ra được nhiều màu hoa như vậy quả là vừa đẹp vừa lạ nên ai ai cũng thích xem. Về phía chủ nhân, chỉ khéo chọn được cây Mai lạ mà đầu năm nhận được nhiều lời tán tụng thì ai cũng vui mừng.

Cây Mai ghép thường được đặt trên chiếc ghế nhỏ, hay trên một cái đôn, nếu kê gần bộ sạ lông lại

càng hợp để mọi người vừa trò chuyện bên chung trà vừa được ngắm hoa mới thú vị.

Mấy năm gần đây, nhiều người lại có ý thích chưng Mai Bonsai trong phòng khách trông cũng lạ và đẹp. Do cây Mai Bonsai giống như cây kiểng cổ thu gọn lại nhiều lần. Các phần gốc, rễ, thân cành đều được uốn tỉa công phu và khéo léo khiến ai nhìn cũng phải tấm tắc ngợi khen.

Cây Mai Bonsai nhỏ hơn một cái khay trà, nên chưng vào đâu cũng tiện, miễn là nơi đó không khuất tầm nhìn của mọi người.

Chậu Mai chưng Tết dù đặt vào vị trí nào trong nhà cũng phải tránh hai điều : thứ nhất là gần quạt máy, thứ hai là không cản trở lối qua lại của mọi người trong nhà. Quạt máy chẳng khác gì gió to, chỉ làm cho cánh hoa mau rụng, hụ hoa mau héo. Còn cản trở lối đi thì cây Mai sẽ không tránh được có lần bị va chạm, nhất là trong nhà lại có đông trẻ con. Hoa Mai đang khoe sắc, chỉ cần bị va chạm nhẹ vào chậu, vào cây là sẽ như những cánh bướm vàng rụng rơi lả tả xuống đất trông không còn gì đẹp nữa.

Vì vậy, ba ngày Tết đặt chậu Mai ở đâu thì nên chọn nơi cố định. Sự xê dịch từ chỗ nọ sang chỗ kia nên coi là chuyện bất đắc dĩ mới làm. Ngay cả khi buổi tối cần mang chậu Mai ra phơi sương, cũng nên nhẹ tay mới tốt.

Mục lục

Tựa	5
Thú chơi Mai của người xưa	8
Cách chọn một cây Mai đẹp	13
Thử tìm hiểu họa pháp cây Mai	24
Giống Mai	30
I/ Mai vàng năm cánh	32
II/ Mai vàng nhiều cánh	35
III/ Bạch Mai	38
IV/ Mai đỏ - Mai xanh	40
V/ Mai Tứ Quý	40
VI/ Mai chiếu thủy	42
Vẻ đẹp của cây Mai ghép & Bonsai	44
Mai kiểng	47
Chọn đất trồng Mai	54
Bón phân cho Mai	59
Kỹ thuật trồng Mai	63
Chăm sóc cây Mai	76
Cho Mai ra hoa đúng vào dịp Tết	87
Chưng Mai ngày Tết	94